

פרשת השבוע "ראה" (ובו ח' עניינים בביאור הפרשה ופרק "נחשבה")

סיפור מיוחד לקראת התחלת הזמן!!!

[על הגרמי ריטטיין זצוק"ל]

א) בדין משה ע"ז על מנת לבטלה, האם נחשב שרצה בקיומה?

למעשה לבטל את הע"ז, לפיכך שפיר הקשתה הגמ', למה נתחייבו לשרוף את כל האשרות ימתינו עד שימצאו גוי שיבטל להם את הע"ז ולא יוצרכו לשרוף את כל האשרות.

וראיה הביא לסברא הנ"ל מדברי הפנ"י בחולין (דף ח' ע"א) דאיתא התם דמותר לשחוט בסכין של ע"ז (אם אין בה כל שמנונית איסור) ויש לתמוה ע"ז דהרי רוצה בקיומה של ע"ז אסור והיאך מותר ליהנות כאן מסכין של ע"ז? ותירץ הפנ"י דמירי שמחפש גוי לבטל את הסכין ע"ז ואינו רוצה כלל בקיומה ובינתיים השתמש בסכין ובכה"ג לא נחשב שהוא שומר לקיום.

ברם דברי הפנ"י הנ"ל הם תמוהים מאד, בשלמא בדין האשרות שמקיימים אותם עד שימצאו גוי שיבטלם מובן דאין זה נחשב שומר לקיום כיון שאינו עושה שום דבר בע"ז שיהיה מעוניין בקיומה רק ממתין בשב ואל תעשה עד שימצא גוי שיבטל אותה, אבל זה שמשמש בסכין של ע"ז הרי בינתיים נהנה ממנה ודומה לשומר על יין נסך ששכרו אסור ומהיכי תיתי להתיר זאת? ובאמת בחתם סופר על מסי' ע"ז [דף ל"ב] הקשה על הפנ"י כן והניח בצ"ע.

ברם בפלתי (סי' י" סק"ג) מבאר את דברי הפנ"י דבאמת בעצם מעשה השחיטה אין זה נקרא משתכר, וכפי שנראה ברש"י דמעשה שחיטה הוא קלקול, שהרי הבהמה בחייה שווה יותר שהרי עומדת לג' דברים לגדל ולדות ולחרישה ולאכילה, ולשחוט מסוכנת בסכין זה אסור לפי שהוי מתקן שאם לא ישחטנה תמות ויאבד ממון רב. אולם באמת היה מקום אפילו להתיר שחיטה של מסוכנת, שהרי איכא מצות "וזבחת" ומי ששוחט מברך על השחיטה והרי זו מצוה קיומית ויש לומר בעניין זה דמצוות לאו ליהנות ניתנו, אלא שמכל מקום יש לו גם הנאה צדדית שהרוויח את הבהמה שאם הייתה מתה הייתה שווה פחות ובזה הוי הנאה שאינה קשורה לעצם המצוה.

איתא בפרשה (פ"י י"ב פס' ג') "וניצצתם את מזבחתם ושרבתם את מצבתם ואשריהם תשרפון באש ופסילי אלוקיהם תגדעון ואבדתם את שמם מן המקום ההוא".

וברש"י: "אשרה אילן הנעבד". (דכיון שעבדו הגויים לכל אילן צריכים היו תיכף שנכנסו לארץ לשרוף את כל העצים של ארץ ישראל דאי אפשר לישראל לבטל עבודה זרה של גויים רק הגויים עצמם).

בגמ' בע"ז (דף נ"ג ע"ב) הקשו עלה, מכדי ירושה ארץ ישראל לישראל מאבותיהם ואין אדם אוסר דבר שאינו שלו, ואי משום הנך דמעיקרא (כלומר מלפני שזכו האבות בארץ ישראל ואז יכולים היו הגויים לאסור את האשרות ולא ידעון הי מינייהו הן אשרות שאסורות ואלו מותרות ולפיכך מספק שורפים את כולם) מכל מקום אותם בביטולא בעלמא סגי להו, ובפרש"י ביאר דקיימא לן עובד כוכבים מבטל עבודת כוכבים על כרחו ליכפינהו לעובדי כוכבים ולבטלינהו, יעוי"ש מה שתירצו בגמ' על כך.

וב'חתם סופר" בחידושו (חולין דף ח' ע"א) תמה על קושית הגמ' והרי ביום י' ניסן עברו ישראל את הירדן ועד כ"ט בניסן הוא היום שכבשו את יריחו לא היה עמהם אפילו גוי אחד שיוכל לבטל את האשרות שנמצאים שם ולפיכך בשעה שכבשו את המקום צריכים היו לשרוף את האשרות, וא"כ מהי פירכת הגמ', הלא החיוב לשרוף הוא תיכף משעת כיבוש ועדיין לא נמצא להם גוי שיוכל לבטל את האשרות?

והעלה החת"ס חידוש גדול לדינא, דאם מקיימים את הע"ז במטרה לחפש גוי שיבטל להם את הע"ז לא הוי רוצה בקיומו ואין בזה איסור, דהיכי דמי רוצה בקיום, כגון הא דאיתא בגמ' בע"ז (דף ס"ד ע"א) שכרו לשמור לו על יין נסך שכרו אסור, דהתם רוצה הוא בשכר ולפיכך מעוניין הוא בקיום האיסור, אבל הכא אינו רוצה בקיום האשרות אלא ממתין הוא לגוי שיבטל ובכה"ג אינו נחשב שמעוניין בקיום הע"ז, שהרי כל המטרה שלו

טעונה משיחה (אף שיעקב אבינו לא הקריב עליה רק את נדריו ולא קרבנות חובה). עוד צ"ע מאידך גיסא, כידוע בית המקדש עצמו לא נמשח והקריבו עליו כל החובות, הרי לנו שאין הדבר תלוי כלל במשיחה, ובוזה צ"ע לתרווייהו.

והנה תוס' בשבועות (דף ט"ו ע"א ד"ה מתיב רבא) תמהו מפני מה לא הטעינו את המקדש במשיחה כפי שעשו במשכן (וכיון שכן הוי לגמי' שם לפרוך ממשכן גופא שיהיה טעון משיחה לדורות)

ו"במשך חכמה" (פ"י נשא) כתב על זה ביאור, דמה שהמשכן היה טעון משיחה במדבר משום שהיה מטלטל ממקום למקום, דפעמים היה במקום זה ופעמים במקום אחר ולא הייתה ע"ז קדושת מקום, הלכך צריכים היו לקדש את המשכן עצמו שבכל מקום תהיה הקדושה שורה עליו וזה נעשה רק על ידי משיחה (דלא גרע ממשיחת הכלים שעל ידי משיחתם נתקדשו להיות קודש מצד מהותם).

אבל במקדש דהוי לדורות תלויה הייתה הקדושה במקום ומקריבין על המקום גופא אף שאין המקדש קיים, א"כ הקדושה תלויה בקרקע ובקרקע לא שייכת משיחה.

(ולפי"ז במת יחיד שכל אחד בונה בראש גגו ואין לו קדושת מקום בודאי יש להטעינו משיחה אם רוצים להקריב עליו חובות, ורש"י סובר דלא משחו את במות יחיד לפיכך אי אפשר היה להקריב עליהן חובות רק נדרים ונדבות).

והנה הרמב"ם (פ"א מהל' בית הבחירה הל' ב') כתב וז"ל "כיון שנכנסו לארץ העמידו המשכן בגלגל ארבע עשרה שנה שכבשו ושחלקו ומשם באו לשילה ובנו שם בית של אבנים ופרשו יריעות המשכן עליו ולא הייתה עליו שם תקרה וכו'", ולא מצינו שמשחו בית האבנים שלו וכיון שלא היה זה המשכן עצמו שנמשח בשמן המשחה צריכים היו לכאורה למשוח את האבנים כדי לתת להן קדושת במה גדולה.

ובפשטות צ"ל דבמשכן שילה נתקדש המקום אף שלא היה זה המקום שנקבע להיות לבית עולמים מכל מקום עמד במקומו כשלוש מאות וששים ותשע שנים ולהכי צריכים היו לקדש את המקום בהיקף שתי תודות ובשירי המנחה כפי שעושים כשבאים לקדש את העזרה כדאיתא במס' שבועות (דף י"ד ע"א) ויעוין במהרש"א שם שבמשכן לא נצרכו לקדש את המקום בו היו מקימים אותו בהיקף שתי תודות ושירי מנחה כיון שזה דין בקידוש המקום ובמשכן לא היה קידוש מקום לפיכך לא היו מקדשים את המקום רק את המשכן עצמו, אבל במשכן שילה שנקרא מנוחה נתקדש בקביעות מקום והיו לו אבנים מלמטה וצריכים היו על כן לקדש המקום בשתי תודות, ולהכי נראה שלא היו צריכים למשוח את האבנים (אבל

ובעניין רוצה בקיום, ייסד מרן החת"ס גופא (או"ח סי' קט"ו) גדר מהו נקרא גדר רוצה בקיומו אסור, דזה רק ברוצה להרוויח מהאיסור כמו בשכרו לשמור ביין נסך, או רוצה בקיום הכלאים וכן משכיר יורה שלו שיבשלו בה חמץ שאסור משום שרוצה בקיומו של החמץ, אבל היכי שרוצה רק להציל שלא להפסיד ממונו לא שמענו שיחשב בגדר רוצה בקיומו.

וראיה לזה מדין נכרי שהלוח לישאל ונתן לנכרי את חמצו במשכון והרהינו אצל הנכרי ואומר לגוי שאם לא יפרע לו יהיה החמץ שייך לו מעכשיו, מותר החמץ הזה לאחר הפסח, אע"ג שאם יאבד המשכון יפטר הנכרי ויפסיד הישראל, נמצא שרוצה הישראל בקיום החמץ, וכמו כן באופן שקיבל הישראל אחריות על חמצו של נכרי בביתו של נכרי החמץ הזה מותר לאחר הפסח ואף ע"ג שהוא רוצה בקיום החמץ שהרי קיבל עליו אחריות וירויה שיוכל לומר לגוי "הרי שלך לפניך" ויפטר מחובו, הרי לן שכל רוצה בקיום רק כדי שלא להפסיד ממון אינו נחשב רוצה בקיום.

והנה כאן אינו רוצה בקיום סכין השחיטה לקיימו כחפץ אצלו אלא רוצה רק לשחוט את הבהמה אלא שצריך הוא כרגע בסכין שיוכל למנוע מעצמו הפסד ממון אם לא יוכל לאכול את הבהמה ומה שנהנה מזה ששחט עם הסכין הרי השחיטה מצוה היא ומצוות לא ליהנות ניתנו וכיון שכן אין זה נחשב רוצה בקיום של סכין השחיטה בגוונא שאכן ממתין לגוי שיבטל את הסכין ועל הדרך עד שהגוי יבטל משתמש הוא בסכין השחיטה עדיין אינו נחשב בזה כרוצה בקיום הע"ז, לפיכך פשוט היה לפניי שאף זה נחשב אינו רוצה בקיומו, ודו"ק היטב.

ב) האם המשיחה קובעת את דין במה גדולה?

איתא בפרשה (פ"י י"ב פס' ח') **"לא תעשון ככל אשר אנחנו עושים פה איש כל הישר בעיניו"**.

ובפרש"י: לא תעשון ככל אשר אנחנו עושים וגו', מוסב על למעלה על כי אתם עוברים את הירדן וגו', כשתעברו את הירדן מיד אתם מותרים להקריב בבמה כל י"ד שנה של כיבוש וחילוק, ובבמה לא תקריבו כל מה שאתם מקריבים פה היום, במשכן שהוא עמכם ונמשח והוא כשר להקריב כל חטאות ואשמות נדרים ונדבות שאתם מתנדבים על ידי שישר בעיניכם להביאם ולא על ידי חובה אותם תקריבו בבמה".

נראה בפשטות דרש"י פירש את הפסוק לפי שיטת ר"י בגמ' זבחים (דף ק"ז ע"א) דאין בין אהל מועד שבגלגל לאהל מועד שבמדבר, רק דבגלגל אף במת יחיד מותרת ואין להקריב עליה חובות רק דבר הנידר ונידב. אולם מה שהוסיף רש"י בטעם הדבר כיון שהמשכן נמשח לפיכך ניתן להקריב עליו כל דבר ואילו במת יחיד לא נמשחה. דברים אלו אינם עולים עם דברי הרשב"ם בפ"י ויצא (בראשית פ"י כ"ח פס' י"ח) שיעקב משח את המצבה לקדשה להקריב עליה, הרי לן שאף במת יחיד

(מהרה"ג החו"ב בעל וברך דוד שליט"א)

ג) בגדר איסור בשר תאווה במדבר לשיטת רגמ"ה רש"י

כִּי יִרְחִיב ה' אֶלְקִיךָ אֶת גְּבוּלְךָ כַּאֲשֶׁר דָּבַר לְךָ
וְאָמַרְתָּ אֲכֹלָה בָּשָׂר כִּי תֵאָוֶה נַפְשְׁךָ לֶאֱכֹל בָּשָׂר
בְּכָל אֹת נַפְשְׁךָ תֹאכַל בָּשָׂר (יב, כ)

איתא בחולין ט"ז ע"ב: "דתניא כי ירחיב ה' אלהיך את גבולך כאשר דבר לך ואמרת אוכלה בשר וגו' ר' ישמעאל אומר לא בא הכתוב אלא להתיר להם בשר תאווה, שבתחלה נאסר להם בשר תאווה משנכנסו לארץ הותר להם בשר תאווה" וכו', ופירש"י: "אסר להם בשר תאווה. שאין יכולין לאכול אלא בשר שלמים, ואם היו שוחטין בלא קרבן היו ענושים כרת כדכתיב ואל פתח אהל מועד לא הביאו וגו'", וכן פי' רגמ"ה שם.

והקשו התוס' דהאי קרא דאל פתח אוהל מועד לא הביאו במוקדשין כתיב, ובחי' הרמב"ן תירץ דלרש"י הפסוק מדבר גם בחולין וגם במוקדשין, וכיון שנכנסו לארץ הותר להם לשחוט חולין בגבולין ונשאר רק איסור שחיטת קדשים בחוץ.

ועוד הקשו התוס', דבגמרא שם להלן ס"ד דאיסור בשר תאווה הוא גם בצבי ואיל, ולפירש"י שמקור האיסור הוא בפסוק ואל פתח אוהל מועד לא הביאו, הרי שם נזכרו רק שור או כשב או עז הראויין לקרבן ולא צבי ואיל.

ולכאורה עוד קשה טובא על רש"י, דאם איסור בשר תאווה הוא רק משום הפסוק הנ"ל א"כ האיסור הוא על השחיטה ולא על האכילה, דהא בפסוק שם (בפ' אחרי מות י"ז ג-ד) כתוב "איש איש מבית ישראל אשר ישחט שור או כשב או עז במחנה או אשר ישחט מחוץ למחנה, ואל פתח אהל מועד לא הביאו" וגו', הרי שנזכר שם רק איסור שחיטה ולא איסור אכילה, וא"כ איך הקשה רב יוסף בגמרא בחולין שם שלר' ישמעאל היה צריך לומר במשנה (בריש חולין) "לעולם שוחטין ואוכלין", הא גם לר' ישמעאל האיסור רק בשחיטה ולא באכילה, וכן משמע בדברי רש"י עצמו שם דיש איסור גם באכילה, ע"ש, וצ"ב.

ועוד קשה, דאם כל האיסור של בשר תאווה היה רק בשחיטה, א"כ למה בהיתר האיסור הוצרך הכתוב לומר "בכל אות נפשך תאכל בשר", הוה ליה למימר בכל אות נפשך תזבח בשר, דהא האכילה לא נאסרה מעולם.

במת יחיד דאין בו קדושת מקום בפשטות יצטרכו לקדש את האבנים).

וב'רנת יצחק" העלה שבפשטות רצה רש"י לחלק בין במת יחיד והמשכן שבמדבר דבתרומה לא נתקדש המקום אי"כ מה הוא החילוק שביניהם שזה מקריבים עליו את כל החובות ואילו במת יחיד מקריבים עליו רק נדרים ונדבות? על זה מיישב רש"י מפני שהמשכן נמשח ואילו במת יחיד לא נמשח, ומכל מקום נראה שלא היה צריך לחילוק זה אלא דבמשכן יש עליו קדושת מקדש ושם במת ציבור עלה ומדיני במת ציבור קרבים עליו כל הקרבנות וזה נתחדש רק בבמת ציבור, ואילו במת יחיד נעשתה רק לשם במת יחיד ובוזה נתחדשה ההלכה דבוזה קרב רק דבר שנידר ונידב ולא היה צריך רש"י לומר טעמו דזה נמשח וזה לא נמשח.

והנה בגמ' בכורות (דף ד' ע"ב) איתא "יתנא אותו היום שהוקם המשכן קרבו להם לישראל נדרים ונדבות חטאות ואשמות וכו'" ופירש רש"י דמעיקרא לא קרבו חובות בבמת יחיד, והעיר ע"ז בשיטמ"ק דהרי קודם שהוקם המשכן הקריבו חובות בבמה, דמאי בזי ימי המילואים קרבה חטאות ולכאורה עוד לא נמשח המשכן ולא היה עליו חלות דין במת ציבור, והיאך קרב בה חטאת?

ותירץ דכוונת הגמ' דקודם לכן היינו שהקריבו כל אחד בראש גגו ובוזה לא הקריבו חובות ולא קאי על המשכן בזי ימי המילואים, ואין ביאור לדבריו, אם לא שנאמר שדין המשכן בזי ימי המילואים גם כן דינו כבמת ציבור והכי הוי שיטת רש"י להדיא (בע"ז דף ל"ד ע"א) דבכל שבעת ימי המילואים היה למשכן תורת במת ציבור.

אלא דזה גופא צ"ע, דאם כפי שרש"י עצמו תולה את קדושת במת ציבור לא בעצם המטרה לשם מה הוא הוקם אלא תלי במשיחה בפועל, אי"כ היאך הוחל על המשכן דין במת ציבור והלא לא משחו את המשכן רק ביום השמיני למילואים כדכתיב להדיא בפ' נשא (פ' ז' פס' א') "ויהי ביום כלות משה להקים את המשכן וימשח אותו"

הרי דרק ביום השמיני נמשח ומכל מקום היה לו תורת במת ציבור אף בלא משיחה אי"כ מוכח דלא במשיחה תלי רחמנא אלא דכך היא ההלכה שאת המשכן היו צריכים למשוח אותו לקדשו אבל אין זה נותן את הלכות במה גדולה, אלא עצם הכנתו ובנייתו לשם במה גדולה מחילה עליו את הלכות במה גדולה, ובמה קטנה מעצם יסודו החילו עליו קדושת במה קטנה שהרי הוא עושה זאת לעצמו בראש גגו, אי"כ אין לכאורה כל עניין לעצם המשיחה ולא תלי בזה (וצ"ע גם בדברי הרשב"ם דיעקב משח את הבמה לקדש לבמה דלמאי איצטריך) וצ"ע לע"ע.

אמנם לפירוש רגמ"ה קשה טובא איך ילפינן מהך קרא איסור אכילת חולין בחוץ, הא בכל הפרשה ההיא נזכר רק איסור השחיטה בחוץ, וכנ"ל.

אמנם נראה דכיון שמפורש במדרש דהכי ילפינן, ממילא אין אנו אחראין לפרש כיצד ילפינן, כי דרכי הדרשות נמסרו לחז"ל ולא לנו ובודאי היה להם איזה דרשה לזה (ובדרך אפשר יתכן לומר שדבר זה נרמז במה שכתוב "וזבחו זבחי שלמים לה' אותם", ולכאורה סגי למימר "וזבחו לה' אותם" וממילא ידעין דהווי שלמים, דהא א"א להתנדב שום קרבן חוץ משלמים, וא"כ "זבחי שלמים" דכתב רחמנא למה לי, ואפשר דמהכא ילפינן דהאיסור אינו רק מה ששחטה בחוץ ולא הקריבה לה', אלא גם מה שאכל את בשרה אכילת חולין (ולא אכילת גבוה).

ומה שהקשו התוס' דהך קרא מיירי בשחוטי חוץ י"ל כמ"ש הרמב"ן דהפסוק מיירי הן בחולין הן במוקדשין, ואח"כ שבאו לארץ הותר איסור החולין ונותר רק איסור המוקדשין, אולם לכאורה אכתי קשיא מה שהקשו התוס' מהא דס"ד בגמרא דאיסור בשר תאווה הוא גם בצבי ואיל, ובהם לא שייך האיסור של ואל פתח אוהל מועד לא הביאו, כנ"ל.

ואמנם ברגמ"ה שם נראה שהרגיש בזה, שכתב: "אלא לר' ישמעאל צבי ואיל גופייהו וכו' כלומר מי הוכשרו בלא אימורין", אך צ"ב טובא מה תירץ בזה, הא בהך קרא נאסרה רק אכילת שור או כשב או עז שאפשר להקריב את אימוריהן בפנים, אך צבי ואיל שא"א להקריבן בפנים, לא נאסר כלל לאכלן בחוץ בלא הקרבת אימורין.

והנה עוד צ"ב בדברי רגמ"ה, שבכל הסוגיא כתב כמה פעמים שאינו יכול לאכול "עד שיקריב אימורין", ולכאורה למה נקט דוקא עד שיקריב אימורין, הא בקרבן יש גם זריקת הדם, ומנ"ל שאיסור האכילה תלוי דוקא בהקרבת האימורין, ועוד, דהרי בפסוק שם כתוב: "למען אשר יביאו בני ישראל את זבחייהם אשר הם זבחים על פני השדה והביאם לה' אל פתח אוהל מועד אל הכהן וזבחו זבחי שלמים לה' אותם. **וזרק הכהן את הדם על מזבח ה' פתח אוהל מועד והקטיר החלב לריח ניחח לה'**", הרי שבפסוק נזכר גם זריקת הדם וגם הקטרת החלב, ולמה לא כתב הרגמ"ה גם "עד שיזרק הדם".

ובאמת כעין דברי הרגמ"ה הללו מצאנו גם ברש"י בפרשתינו (לעיל יב, טו) שכתב: "רק בכל אות

והרשב"א והר"ן שם פירשו שבאמת גם לרש"י איסור אכילת בשר תאווה הוא איסור נפרד וילפינן ליה מהא דהוצרך הכתוב להתיר בשר תאווה, והפסוק ואל פתח אוהל מועד וגו' באמת מיירי רק בשחוטי חוץ, אלא דמכיון שנאסרו כל הבמות באכילת חולין ממילא הווי כל הבהמות כעומדות להקרבה, ולכן נאסרו כולם בשחיטה בחוץ כדין קדשים, ולכן ס"ד בגמ' שם דגם צבי ואיל איתסרו באכילה אף דלא שייך בהן איסור שחוטי חוץ, כיון שאיסור האכילה הוא איסור בפני עצמו.

אמנם בפירוש רגמ"ה שם כתב: "שבתחילה נאסר להן בשר תאווה, כלומר **במשכן כתיב ואל פתח אוהל מועד לא הביאו להקריב וגו' דדינן להקריב אימורין מכל הבהמה ששוחט לצורכו**, שאם תאווה לאכול בשר אינו יכול לאכול עד שיקריב אימורין, משנכנסו לארץ הותר להם בשר תאווה בלא אימורין וכו'", משמע מדבריו להדיא שאיסור אכילת בשר תאווה נלמד מהכתוב "ואל פתח אוהל מועד לא הביאו", ואי"ז דין נפרד, ודלא כפירוש הרשב"א והר"ן.

ובאמת לכאורה גם במדרש דברים רבה פרשת ראה ד' ו' (הובא ברמב"ן ורשב"א ור"ן בחולין שם) משמע ומוכח להדיא דאיסור אכילת בשר תאווה נלמד מהך קרא, דאמרו שם:

"רבנין אמרין הרבה דברים אסר אותן הקב"ה וחזר והתירן במקום אחר, תדע לך **אסר הקב"ה לישראל לשחוט ולאכול עד שיביאנו פתח אוהל מועד מנין שנא' ואל פתח אוהל מועד לא יביאנו...** וכאן חזר והתירו להם שנאמר רק בכל אות נפשך תזבח ואכלת בשר... מניין ממה שקרינו בענין כי ירחיב ה' אלהיך את גבולך".

משמע להדיא מלשון המדרש דמהכתוב "ואל פתח אוהל מועד לא הביאו" ילפינן גם את איסור השחיטה וגם את איסור האכילה של בשר תאווה, וכן מוכח לכאורה ממה שכתוב במדרש שאיסור השחיטה בחוץ נאסר במדבר והותר כשנכנסו לארץ, ולדברי הרשב"א והר"ן הרי איסור השחיטה לא הותר כלל, כי כל איסור השחיטה היה משום שבמדבר כל הבהמות היו עומדות להקרבה, וממילא היה בהן איסור שחוטי חוץ, אך כשנכנסו לארץ והותר בשר תאווה ממילא שוב אינן עומדות להקרבה, ולא שייך בהם איסור שחוטי חוץ כלל, א"כ לא הותר כאן שום איסור רק המציאות נשתנתה, ודברי המדרש הם סייעתא גדולה לפירוש רגמ"ה, וצ"ע על הרשב"א והר"ן.

דלמרות שזהו גדר האיסור מ"מ לא נאסר אלא מה שראוי להקרב, וכמו שמטעם זה הותר בשר תאווה כשבאו לארץ, כיון שנתרחקו מהמקדש וקשה להם לבא ולהקריב.

(ד) לְמַעַן תִּלְמַד לִירְאָה אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ כָּל הַיָּמִים (יד כג)

ידוע לכל דברי הגמרא בשבת קנ"ו ע"ב: "דאימיה דרב נחמן בר יצחק אמרי לה כלדאי בריך גנבא הוה, לא שבקתיה גלויי רישיה, אמרה ליה, כסי רישך, כי היכי דתיהוי עלך אימתא דשמיא, ובעי רחמי. לא הוה ידע אמאי קאמרה ליה, יומא חד יתיב קא גריס תותי דיקלא, נפל גלימא מעילויה, רישיה דלי עיניה חזא לדיקלא, אלמיה יצריה, סליק פסקיה לקיבורא בשיניה".

(תרגום: אמו של רב נחמן בר יצחק אמרו לה החוזים בכוכבים 'בנך גנב יהיה', לא הניחה לו לגלות את ראשו, אמרה לו 'כסה ראשך כדי שתהיה עליך יראת שמים, ותבקש רחמים'. לא היה יודע למה אמרה לו כך, יום אחד ישב ולמד תחת דקל, נפלה הגלימה מעל ראשו, הרים את עיניו וראה את הדקל, תקפו יצרו, עלה וחתך את אשכול התמרים בשיניו).

וראיתי להעיר על דבר נפלא, דבסוף סוטה איתא "אמר ליה רב נחמן לתנא לא תיתני יראת חטא דאיכא אנא", וגירסת העין יעקב שם: "אל רב נחמן בר יצחק לתנא לא תתני יראת חטא דאיכא אנא", וכן הוא בשל"ה (פר' עקב תורה אור אות י'), וכן גרס רש"י במגילה (כח: ד"ה תקיפי), שכתב: "רב נחמן בר יצחק מחסידי בבל, בשילהי מסכת סוטה, דקאמר ליה לא תתני יראת חטא דאיכא אנא".

ולפי גירסא זו נמצא שדוקא על רב נחמן בר יצחק מצאנו שהיה מיוחד במידת היראה, יותר משאר בני דורו, ואפשר שזכה לזה מחמת שהורגל מקטנותו בכיסוי הראש ותפילה על יראת שמים.

והנה מצאנו בכמה מקומות שהעירו המפרשים שכל אמורא תפס מידה מיוחדת שהיתה חביבה לו (כעין שמצאנו באבות פ"ב מ"ט בתלמידי ריב"ז שכל אחד תפס מידה מסויימת), וכן י"ל בענייננו, שמצאנו בהרבה מקומות שציין רב נחמן בר יצחק דוקא את מדת יראת שמים, גם במקומות שהיה אפשר להזכיר מידות אחרות, ונראה מזה שמדה זו היתה חביבה עליו ביותר:

נפשך. במה הכתוב מדבר אם בבשר תאווה להתירה להם בלא הקרבת אימורים הרי אמור במקום אחר כי ירחיב ה' את גבולך וגו' ואמרת אוכלה בשר וגו' כו', הרי דגם רש"י כתב ממש כדברי רגמ"ה, דגדר איסור בשר תאווה הוא מה שאוכלו בלא הקרבת אימורים, וצ"ע כנ"ל.

אמנם אחר העיון נראה בס"ד שיש לרגמ"ה ורש"י בזה שיטה נפלאה המדוקדקת היטב בפסוקים כמין חומר, וכמו שיבואר:

דהנה פשטיה דקרא משמע דעיקר האיסור בשחיטה בחוץ הוא מה ששפך את דמה בחוץ ולא הביאו למשכן לזרוק את דמו על המזבח, דהא כתוב שם: "דם יחשב לאיש ההוא דם שפך", ואמנם חז"ל דרשו על זה כמה דרשות, אך מ"מ י"ל דאין מקרא יוצא מידי פשוטו דזהו גדר איסור השחיטה בחוץ, ולפ"ז נראה דזהו מה שכתוב אח"כ "וזרק הכהן את הדם על מזבח ה' פתח אהל מועד", כלומר, דלכן נאסרה השחיטה בחוץ כי הדם צריך להשפך רק באופן שהכהן יזרוק ממנו על המזבח, ועיין בפ"י הרמב"ן שם שפ"י שהוא כענין מצות כיסוי הדם בחיה ועוף שלא יהיה נראה כשופך את הדם לע"ז, וכן בשחיטת בהמה צריך משום זה לשופכו דוקא בפנים.

ולפ"ז נראה דמה שכתוב "והקטיר החלב לריח ניחח לה" אי"ז טעם לאיסור השחיטה בחוץ, כי איסור השחיטה הוא רק משום שפיכת הדם בחוץ, כנ"ל, אלא צריך לומר דיש כאן שני איסורים, איסור שחיטה בחוץ ואיסור אכילה בחוץ, והכתוב אמר כאן שני דברים כנגד שני האיסורים הללו, כנגד איסור השחיטה אמר "וזרק הכהן את הדם", כנ"ל, וכנגד איסור האכילה אמר "והקטיר החלב", כלומר דטעם איסור האכילה בחוץ הוא משום דאסור לאכול בשר עד שיקריב חלק ממנו לשולחן גבוה.

והשתא מדוקדק היטב מה שכתבו רש"י והרגמ"ה שאיסור אכילת בשר תאווה הוא משום שצריך להקריב אימורים, ולא כתבו משום שצריך לזרוק את הדם, דרק השחיטה נאסרה משום שצריך לזרוק את הדם, אך האכילה נאסרה דוקא משום שצריך להקריב את האימורים, כמשנ"ת.

וממילא לפ"ז מבואר שפיר מה דס"ד דגמרא דאיסור האכילה שייך גם בצבי ואיל, דהא מבואר בכתוב דגדר האיסור הוא שאסור לאכול עד שיקריב ממנו לגבוה, וס"ד דה"ה צבי ואיל דאסורין באכילה ללא הקרבה לגבוה, וכיון שא"א להקריבם יאסרו באכילה לגמרי [ותירוץ הגמרא הוא,

ה) ברכת כהנים בחוץ לארץ – למדים

תקנה ממקולקל.

א בפרשת השבוע מזהירה התורה באריכות מפני נביאי שקר, ומפני מסיתים ומדיחים, ומצוה אותנו לא לשמוע בקולם. כלשון הפסוק (דברים יג, ב – ג, ז - ט): "כִּי יָקוּם בְּקִרְבְּךָ נְבִיא או חֹלֵם חֲלוֹם וְנָתַן אֵלֶיךָ אוֹת או מוֹפֵת. וּבָא הָאוֹת וְהַמוֹפֵת אֲשֶׁר דָּבַר אֵלֶיךָ לֵאמֹר נִלְכָּה אַחֲרֵי אֱלֹהִים אַחֲרִים אֲשֶׁר לֹא יִדְעֶתֶם וְנִעֲבַדְם. לֹא תִשְׁמַע אֵל דְּבַר הַנְּבִיא הַהוּא או אֵל חֹלֵם הַחֲלוֹם הַהוּא כִּי מְנַסֶּה יְיָ אֱלֹהֵיכֶם אֶתְכֶם לִדְעוֹת הַיִּשְׁכֶּם אֲהַבִּים אֶת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם בְּכֹל לְבַבְכֶם וּבְכֹל נַפְשְׁכֶם. כִּי יִסִּיתֶךָ אַחִיד בֶּן אִמָּךְ או בְּנֶדְךָ או בִּתְךָ או אִשְׁתְּ חֵיקֶךָ או רֵעֶךָ אֲשֶׁר כִּנְפֹשֶׁךָ בְּסִתְרֶךָ לֵאמֹר נִלְכָּה וְנִעֲבַדְהָ אֱלֹהִים אַחֲרִים אֲשֶׁר לֹא יִדְעֶתָ אֶתָּה וְאַבְתֶּיךָ. מֵאֱלֹהֵי הָעַמִּים אֲשֶׁר סְבִיבֹתֶיכֶם הַקְּרֹבִים אֵלֶיךָ או הַרְחֻקִים מִמֶּנֶּךָ מִקְצֵה הָאָרֶץ וְעַד קְצֵה הָאָרֶץ. לֹא תֵאבֶה לוֹ וְלֹא תִשְׁמַע אֵלָיו וְלֹא תַחֲוֶס עֵינֶיךָ עָלָיו וְלֹא תַחְמַל וְלֹא תִכְסֶה עָלָיו". והיינו שנצטוונו לא לשמוע לנביא שקר או למסית ולמדיח. ציווי זה וגדריו המפורטים התבארו באריכות ובפירוט ברמב"ם (יסודי התורה פרקים ט – י).

אלא שעדיין יש לנו מקום לדון, מה הדין אם אותו נביא שקר מצוה להחמיר בדיני התורה, או מתקן תקנה של תוספת הידור במצוות, האם אז מותר לשמוע בקולו, או שמוטב לא לקבל ממנו כלל, מטוב ועד רע.

שאלה זו עלתה לשולחן הפוסקים לאחר הפרשיה העגומה שאירעה בשנות תכה – תכו, שבה הוזהר – משיחי [שבתי צבי] ונביא שקר [אברהם נתן אשכנזי שְׁפוּנָה לדורות על שם עירו עזה, בשם "נתן העזתי"] חִבְרוּ יחדיו וגרמו למשבר גדול בחומת ההלכה, באמונה התמימה, ובתורת

א. בברכות ל"ט ע"ב: "אמר רב נחמן בר יצחק וירא שמים יוצא ידי שניהן ומנו מר בריה דרבנא, דמר בריה דרבנא מניח פרוסה בתוך השלמה ובוצע".

ב. בשבת ס"א ע"א: "אמר רב נחמן בר יצחק ירא שמים יוצא ידי שניהן ומנו מר בריה דרבנא, היכי עביד, סיים דימיניה ולא קטר, וסיים דשמאליה וקטר והדר קטר דימיניה".

ג. בשבת ס"ג ע"א וע"ב: "כל המגדל כלב רע בתוך ביתו מונע חסד מתוך ביתו שנאמר למס מרעהו חסד שכן בלשון יונית קורין לכלב למס, רב נחמן בר יצחק אמר אף פורק ממנו יראת שמים שנאמר ויראת שדי יעזוב".

ד. בכתובות צ"ו ע"א: אמר רבי יוחנן כל המונע תלמידו מלשמשו כאילו מונע ממנו חסד שנא' למס מרעהו חסד, רב נחמן בר יצחק אומר אף פורק ממנו יראת שמים שנאמר ויראת שדי יעזוב.

ה. בסוטה כ"א ע"א איתא: משל לאדם שהיה מהלך באישון לילה ואפילה, ומתיירא מן הקוצים ומן הפחתים ומן הברקנים ומחיה רעה ומן הלסטין, ואינו יודע באיזה דרך מהלך, נזדמנה לו אבוקה של אור ניצל מן הקוצים ומן הפחתים ומן הברקנים, ועדיין מתיירא מחיה רעה ומן הליסטין ואינו יודע באיזה דרך מהלך, כיון שעלה עמוד השחר ניצל מחיה רעה ומן הליסטין, ועדיין אינו יודע באיזה דרך מהלך, הגיע לפרשת דרכים ניצל מכולם... מאי פרשת דרכים, א"ר חסדא זה ת"ח ויום מיתה. רב נחמן בר יצחק אמר זה ת"ח ויראת חטא. מר זוטרא אמר זה ת"ח דסלקא ליה שמעתתא אליבא דהלכתא.

ו. בברכות ל' ע"ב: "אין עומדין להתפלל אלא מתוך כובד ראש... מנא הני מילי... אלא אמר רב נחמן בר יצחק מהכא עבדו את ה' ביראה וגילו ברעדה".

ז. בילקוט שמעוני תהילים (רמז תשע): "אמר רב נחמן בר יצחק לעתיד לבא מתפחדין הצדיקים כשרואין את אחיתופל בגיהנם, אומרים עשית לאותו צדיק כך, לנו על אחת כמה וכמה. והקב"ה מראה את מעשיו, ואחר כך הם שמחים עליו, לכך נאמר לא היה פחד".

***

"ממדבר מתנה" - עיונים בפרשה (מהרה"ג רבי בניהו כהן שליט"א)

שלא לשאת את כפיהם אלא בימים טובים ובמוסף דוקא שיש בו חטאת והא קפחינהו לכהנים בטעותא רבתא אלא שאין כהן עובר בעשה עד שיאמרו לו עלה", ומשמע מדבריו שהמנהג המשובח יותר הוא לישא כפים בכל יום].

כנגד טענה זו טוען כנגדו המחבר שבימי חול ערבה כל שמחה, ואילו ברכת כהנים צריכה להיאמר מתוך שמחת הלב [ויש הרבה מה לדון בדבריו, וראיתו מדברי המרדכי (מגילה תתטו) שאמר שפנוי לא ישא כפיו, [וכן מבואר בשבלי הלקט (סי' כג)], צריכה עיון גדול. חדא שבחידושי אנשי שם על אתר הביא שהרשב"א בתשובה (סי' פה) כתב שאינו מוצא סמך לזה בתלמוד, ומקור דין זה הוא מהזוהר (ויקרא ה, ב; לז, ב; במדבר קמה, ב). ואילו השולחן ערוך (קכח, מד) פסק להדיא שחייב. ועוד צ"ע שיש מקום לחלק בין אדם שמוגדר כחסר שמחה, לבין מצב כללי של האומה [ויעויין ברדב"ז (ח"ד קכח). ואפשר ללמוד מדבריו לעניינינו].

אמנם מלבד הדיון בדיני חיוב ברכת כהנים, דן המחבר שם לחדש ולומר שדבר טוב היוצא מאדם רשע מוטב שלא להזכירו, וכשם שספר תורה שכתבו מין ישרף (גיטין מה, ב), וכשם שבהמה שנעבדה בה עבירה נהרגת כיון שבאה תקלה על ידה; כמו כן אין לנו לזכות את אותם רשעים בשום מצוה [ועל דבריו אלו, כבר תמה היעב"ץ בהגהותיו: "מה ענין עבירה ותקלה וקלון, לקיום מצוה, שומר מצוה לא ידע דבר רע"].

ובהמשך דבריו (סימן ו) חזר והקשה על דברי עצמו, מדברי הגמרא (חגיגה טו, ב) על רבי מאיר שלמד תורה מאלישע בן אבויה, אף לאחר שיצא לתרבות רעה, "רימון מצא תוכו אכל קליפתו

הקבלה שמאותם ימים ואילך נאלצה להידחק למסתרים. מלבד אותם נזקים עצומים ופריצת גדרי ההלכה והמוסר, תיקנו השניים סדרי תיקונים ותפילות, שחדרו לסדר התפילות היהודי; וכן מנהגים ותקנות.

אחד מראשי הלוחמים בשבתאות, רבי יעקב ששפורטש – רבה של המבורג, שהחזיק במסורת משפחתית המייחסת אותו אל הרמב"ן, דן בספר תשובותיו אהל יעקב (סימנים סח – עא) אודות תקנה שנתקנה על ידי ש"צ, שהכהנים ישאו את כפיהם בחוץ לארץ בכל שבת ושבת, בניגוד למנהג שרווח עד ימיו, ומקורו מדברי הרמ"א (אורח חיים קכח, מד) שכהנים נושאים כפים בחוץ לארץ רק בימים טובים.

דבריו הובאו בספר התשובות של לוחם השבתאים המפורסם, רבי יעקב עמדין – היעב"ץ, המכנה את עצמו "קנאי בן קנאי" [כממשיך במלחמתו העיקשת של אביו – "החכם צבי"], בשו"ת שאילת יעבץ (חלק ג, סימנים ד – ח), בצירוף הגהות בתוך התשובות, ולאחר מכן הוסיף היעב"ץ תשובה ארוכה משלו בענין.

ב. בתחילת הדיון מתפלמס המחבר עם השואל שרצה לטעון שהמנהג הפשוט הוא לישא כפים בכל יום, משום שמוטב להתברך בכל יום ויום, ובפרט בזמן הגלות שאין לך יום שאין קללתו מרובה מחברו (סוטה מט, א). [ויעויין בשו"ת מנחם עזריה (סימן צה) שהמליץ בעד המנהג הזה: "ומה שברוב העולם אין כהנים עולים לדוכן כל ימות השנה מנהג גרוע הוא ומשום בטול מלאכה לעם, ומי שנתחכם לחזק ידים רפות שתעמודנה ברפיון בקש סמך לאותו מנהג והפריז הרבה על המדה כי דרש סמוכים וישא אהרן את ידיו וירד מעשות החטאת לפיכך נהגו

8
לכוון כדבעי בנפילת אפים גורם לעצמו להרשיע, כמו יוחנן כהן גדול. ואילו בשער המצוות (פרשת עקב, עמ' קא) כתב שארע לו כן בגלל שאכל מאכל פגום. וצריך לומר שבגלל הנפילת אפים נאחזה בו הקליפה, והאופן שהיא החטיאה אותו היה דרך המאכל]. ודייק כן מלשון הרמב"ם (מע"ש ט, א) על פי דקדוקו של הכסף משנה שם. [ויש להעיר מדברי הר"ש סיריליאו (מעשר שני שם) שנקט שמדובר על אותו יוחנן. ודברי התפארת ישראל שם צריכים עיון. ובדרך אגב, אעיר שידועים דברי הבני יששכר (מאמרי חודש כסלו – טבת מאמר ד, אותיות יח, כה) שכתב שיוחנן כהן גדול שתיקן את התקנות בסוף סוטה היה אותו אחד שנהיה צדוקי, ומתתיהו היה בנו והוא תיקן את מעשה אביו. ומבואר מדבריו דלא כהכסף משנה. אלא שבאמת דבריו תמוהים הרבה, שהרי מחשבון השנים מוכח שהיו שני יוחנן שונים, וכמו שכתב הגר"א (אמרי נועם ברכות כט, א): "ב' יוחנן היה א' היה אביו של מתתיהו כ"ג והוא היה צדיק גמור מראש ועד סוף ומתתיהו היה לו בן הנקרא שמעון ושמעון היה לו בן הנקרא יוחנן בשם אבי אביו ויוחנן היה לו בן הנקרא ינאי וביוחנן הב' נחלקו אביו ורבא אביו סבר הוא ינאי הוא יוחנן ר"ל שנקרא ג"כ ינאי והיה רשע מעיקרו וע"ז אמרו שהרי יוחנן כ"ג שימש וכו' ורבא סבר דגם יוחנן שני היה צדיק מעיקרו אלא שבנו הנקרא ינאי הוא היה רשע מעיקרו". וכן מוכח מחשבון השנים].

ג. והנה הנודע ביהודה (מהדורא קמא, חושן משפט טז) כותב בשלהי תשובתו לרבה של רכניץ: "ומה שכתב שנוהגין בעירו לומר אחר שיר של יום ואחר שיר מזמור לאסף עוד מזמור כ"א. ידע שזהו נתפשט בכל המקומות ששכיחים האפיקורסים מאמינים בש"ץ שחיק טמיא, לפי

זרק"; ומבואר שמותר אף ללמוד מאדם רשע, וכל שכן בנידון דידן.

וכלפי קושיה זו האריך להוכיח שדברי רבי מאיר הללו אינם להלכה, והוכיח זאת מדברי הרמב"ם (תלמוד תורה ד, א), שלא חילק בין גדולים לקטנים. [ובאמת שעיקר דבריו מבוארים בש"ך (יו"ד רמו, ח). ויעויין בשו"ת ברית אברהם (אהע"ז קג, ז) שכתב דבר נפלא בענין זה, ולפי שאין הספר מצוי אעתיק לשונו: "ודרך אגב אכתוב מה ששמעתי בילדותי וכו' על מה דאיתא במתניתין סוף פ"ד דאבות אלישע בן אבויה אומר הלומד ילד למה הוא דומה לדיו וכו', ובכולי תלמודן לא מצינו שום דין משמו דלא מסקינן בשמיהא אך דבר זה לבד, ואמר דהתנא בא ליישב הקושיא על רבי מאיר ושאר תלמידים שלמדו תורה מפיו, ולכן אמר שזה היה רגיל על לשונו של אלישע לומר מאחר שמעשה חזי דלא ראו [-אולי צ"ל "באו"] ללמוד אצלו רק גדולים ולא קטנים, על זה אמר כמתמיה הלא הלומד ילד למה הוא דומה וכו', ולמה המה אזלו בתר איפכא שלא בא שום קטן ללמוד ממנו רק גדולים ודור תהפוכות המה, ועל פי זה שהיה רגיל אחר לומר כן נדע התנצלות על ר"מ ושאר תלמידים שלמדו ממנו רק גדולים, וכו', וזהו דלא כתירוץ הש"ך בשם אביו הגאון ותירוץ הלח"מ שם וכו'". ועל עיקר שיטת רבי מאיר האריך היעב"ץ שם לחלק בכמה אופנים].

ולאחר מכן דן באריכות אודות תקנות יוחנן כהן גדול שהוזכרו בשלהי מסכת מעשר שני (פ"ה מט"ו), שאין לומר שמדובר באותו יוחנן שלאחר שמונים שנה יצא לתרבות רעה ונהיה צדוקי [ובעיקר חטאו של יוחנן, יש לעיין שהאר"י ז"ל לכאורה כתב שני טעמים שונים. בפרי עץ חיים (שער נפילת אפים פ"ב) כתב שמי שאינו יכול

נזיק על לא חמס ובלי תועלת, אבל תהיה כוונתו להתנהג במדת הרחמים והחמלה והחנינה, ואפילו באיזה חיה שתזדמן, אלא בשעת הצורך, כמו שאמר "כי תאבה נפשך לאכול בשר" לא נשחט על דרך האכזריות, או כדי לשחק בם. ויש לברר מה בכלל היתר צער בעלי חיים לצורך ולתועלת האדם.

א) כתב הרמ"א אבה"ע סו"ס ה וז"ל, כל הדבר הצריך לרפואה או לשאר דברים לית ביה משום איסור צער בעלי חיים, ולכן מותר למרוט נוצות מאווזות חיות וליכא למיחש משום צער בעלי חיים, ומכל מקום העולם נמנעים דהוה אכזריות. ומקורו מדי התרוה"ד (ח"ב סי' קה) לגבי אי שרי ולמרוט נוצות לאווזות חיים או לחתוך לשון העוף כדי שידבר ואזנים וזנב מכלב כדי לייפותו. וז"ל, נראין הדברים דאין איסור משום צער בעלי חיים אם עושה הוא לצורכיו ולתשמישיו, דלא נבראו כל הבריות רק לשמש את האדם, כדאיתא פרק בתרא דקידושין (פב, א). ותדע דבפרק ב' דב"מ (לו, א) חשיב פריקה צער בעלי חיים, וא"כ היאך מותר משא כבד על בהמתו להוליכו ממקום למקום הא היכא צער בעלי חיים, וכ"ת אין הכי נמי, הא אמרינן התם דרבנן דר"י הגלילי סברו דאפילו תחת משאו שאין יכול לעמוד בו חייב לפרוק, וכי ברשיעי עסקינן, ואמרינן נמי פ' שמונה שרצים (שבת קו, ב) דא"ר יוסי הרוצה שיסתרס תרנגולו יטול לכרבלתו, והשתא תיפו"ל דאסור משום צער בעלי חיים. ואמרינן נמי פ' אין דורשין (חגיגה יד, ב) אמרו ליה לבן זומא מהו לסרוסי כלבא, משמע מתוך הלשון דלכתחילה קבעו וכו'.

ומתוך הלין ראיות הוה נראה קצת דליכא איסור בכה"ג, אלא שהעולם נוהרים ונמנעים, ואפשר הטעם לפי שאינו רוצה העולם לנהוג מדות אכזריות נגד הבריות, שיראים דלמא יקבלו עונש

שיש להם שם גימטריה "ובישועתך" גימטריה הטמא שלהם, ולכן יבטל מנהג זה שלא לחקות את הצדוקים. והמנורה שלפני העמוד שם מן הסתם כל מה שעשה ונעשה על פי התועב ההוא הכל נעשה על פי מינות שלהם וג"כ טוב להסירו משם אם אפשר בלי מחלוקת" [על יחסו המחמיר לבני הכת, יעויין בקונטרס אחרון (סימן קיב)].

ומבואר מדבריו שאף מנהג של אמירת פרק תהלים בסיום התפילה, או הצבת מנורה על עמוד החזן, יש לבטלו, בשל כך ששורשיו נעוצים באותם אפיקורסים. ואף אם כלפי המנהג הראשון היה ניתן להתעקש ולומר שאין לנו להוסיף בנוסח ובסדר התפילה, לא ניתן לומר כן בנוגע להעמדת מנורה על עמוד החזן. ויעויין עוד בשו"ת בית אפרים (או"ח סי' ו) ובשו"ת ציץ אליעזר (חלק ז סימן ו) שהאריכו הרבה בענין נשיאת כפים בכל יום.

ובעיקר אמירת שמועה בשם אדם רשע, יעויין בשדי חמד (מערכת האלף, פאת השדה אות סד, חלק א דף קיח, ד - קיט, א-ב) שהביא את תמיהת המהרש"ם כנגד רבי יוסף זכריה שטרן - "הזכר יהוסף" שהביא בדבריו מדברי "הביאור" על התורה שהתחבר על ידי רמ"ד המפורסם; והרב שטרן האריך שם לבאר את הסוגיה בחגיגה על רבי מאיר שלמד מאחר.

***

מהגאון בעל "גינת אגוז" שליט"א

ו) צער בעלי חיים לצורך ולתועלת האדם

כי תאבה נפשך לאכול בשר (יב, כ)

הרמב"ם במורה נבוכים (ח"ג סופי"ז) כתב, ואמנם אמרם צער בעלי חיים דאורייתא מאמרו "על מה הכית אתונך", דע, כי זה הוא דרך שלמות לנו, לבלתי נלמד על דרך האכזריות ולא

ודעת הרמב"ן לאסור משום צער בעלי חיים גם היכא דיש תועלת להאדם.

ובאמת דעת הרמב"ן צ"ב וכמו שהקשה עליו הר"ן, דאי נימא דלא הותר צער בע"ח לצורך תשמישי האדם, א"כ איך מותר כל עיקר טעינת בהמה במשאות ולרכב על גביה, וגם שחיטת בהמה לצורך אכילה תאסר.

ונראה בביאור שיטתו דודאי דברים שהם מעיקר ברייתו של הבע"ח שהם לצורך תשמיש האדם, כמו לרכיבה ולנשיאת משא או לשחיטה לאכילה, ליכא משום צער בע"ח, אלא דהיכא דנזדמן אצל האדם צורך לצער בע"ח לתשמישו, כגון כשיש על גביה כלים ואין יכול להורידם בלא שישברו מפני איסורא דשבת, או כשהאדם מפני כבודו מניח הבע"ח להצטער, אין זה בכלל תשמישי האדם אשר להם עומד הבע"ח, ואינו בכלל ההיתר דצער בע"ח לצורך תשמישי ותועלת האדם.

והראוני בחזו"א (או"ח סי' מח סק"ז) שפי' כן ד' הרמב"ן בזה"ל, ונראה דס"ל דאע"ג דליכא משום צער בע"ח בדרך עבודת הבהמה, אבל צער מרובה שלא כדרך עבודתה אלא צערא בעלמא, לא ניתן לצערה בזה, והלכך חייב להשליך משאה אף בהפסד.

ג) והנה יש להקשות בדעת הרמב"ן דבהא דאיתא בע"ז יג, ב דמי שהקדיש או העריך בהמה בזה"ז תיעקר, והיינו שנועל דלת בפניה והיא מתה מאליה, הקשה הרמב"ן היכי עבדינן לכתחילה הכי, (ולא פודה אותן לכתחילה, כמש"כ הר"ן, ועיי' דהערות מהר"מ הרש"ר) והא יש בזה צער בעלי חיים להניח הבהמה באופן זה. ותי' וז"ל, וי"ל כיון דאמר רחמנא (יהושע יא, ו) סוסיהם תעקר, אלמא אין צער בעלי חיים אסור לתקנתם של בני אדם שלא יבואו לידי תקלה דאיסורי הנאה וכו', דבעלי חיים לצורך אדם שחיטתם וצערן מותר. עכ"ל.

על ככה, כדאשכחן פרק הפועלים (פה, א) גבי רבינו הקדוש גבי ההוא עגלא דתלא לרישה דכנפיה דרבי אמר זיל לכך נוצרת, ואע"ג דהיתר גמור הוא לשחוט העגל לאכילתו אפי"ה נענש וקיבל יסורים על ככה. עכ"ל הנצרך, ולהלן יובא עוד מדבריו בזה.

ב) והנה מצינו בכמה סוגיות מדברי הראשונים שיש לברר בדבריהם גדרי ההיתר דצער בעלי חיים לצורך ולתועלת האדם. הנה בב"מ לג, א גבי הא דאמרינן דזקן ואינה לפי כבודו פטור ממצות פריקה, והקשה הרמב"ן הא כיון דצער בעלי חיים דאורייתא אמאי אינו פורק. ותירץ דאיכא למימר דכבוד תורה עדיף, ע"כ.

אמנם הנימוק"י והר"ן כתבו וז"ל, דכיון דצער בעלי חיים הותר לתשמישן של בני אדם, כ"ש לכבודן בשב ואל תעשה, דגדול כבוד הבריות. [ועל דברי הרמב"ן הקשה הר"ן דהא זקן לאו דוקא מי שקנה חכמה דאיכא משום כבוד התורה אלא ה"ה למכובד]. והנה בדעת הרמב"ן דלא תי' כן אלא דהוצרך להא דכבוד תורה עדיף, משמע שלא הותר צער בע"ח לתשמיש בני אדם כגון באופן זה.

עוד מצינו דנחלקו הראשונים בסוגיא דשבת קנד, ב במי שהחשיך לו בדרך אם צריך להתיר החבלים כדי שיפול המשא מע"ג בהמתו משום דאיכא צער בע"ח, דדעת הרמב"ן דלמ"ד צער בע"ח דאורייתא יש להתיר ואף אם יפסיד הכלים שישברו בנפילתם. ובחידושים המיוחס להר"ן הביא דברי הרמב"ן ונחלק עליו, וז"ל, דאפי' למ"ד צער בע"ח דאורייתא ה"מ שלא לצורך תשמישו של אדם, אבל לצורך תשמישו ושמירת ממונו ודאי שרי, שאם לא תאמר כן אסור להטחין חמור ברחיים מפני צער בעלי חיים, אלא ודאי לצורך תשמיש של אדם לא חיישינן לצער בעלי חיים כלל. ולכאוי' נחלקו בזה לשיטתם לגבי צער בע"ח במקום כבוד הבריות,

ויש לתמוה, דהלא נתבאר שיטת הר"ן לענין מי שאינו לכבודו לפרוק דאינו מחויב דהותר צעב"ח לצורך תשמיש האדם, וכן אי"צ להתיר החבלים לפרוק משא הבהמה בשבת במקום הפסד הכלים, דלצורך תשמישו ושמירת ממונו שרי צער בע"ח, וא"כ איך הצריך לפרוק בחנם אפילו במקום הפסד ממון ממלאכתו באותה שעה. ועמד בזה המנ"ח מצוה פ'.

ה) ואשר נראה בגדר ההיתר לצער בע"ח לצורך תשמיש האדם, דהא דמתירין לצערה לצורך האדם היינו לפי שכל בריית הבע"ח הוא לתשמיש בני אדם, וכמו שהביא בזה התרומת הדשן מקידושין פב, א דלא נבראו כל הבריות רק לשמש את האדם, ועל כן יש לבחון, דאם התשמיש של האדם גורם צער, כה"ג הותר להשתמש למרות צער הבע"ח, אמנם היכא דריוח האדם אינו מהפעולה המצערת את הבע"ח, וכגון בהא דמפסיד ממון ממלאכה שהיה עוסק בה, ורוצה שתצער הבהמה תחת משאה לצורך זה, בכה"ג אין רווח וצורך האדם גורם את הצער, וזה לא הותר לצער בע"ח, אלא דהותר להשתמש בו גם כשיש לו צער ע"י כך, וא"כ הא זהו כ"י הר"ן דיש לפרוק בחנם אפ"י כשע"י כך יש לו הפסד ממון מה שהיה מרויח במלאכתו.

ולפי"ז י"ל בביאור דעת המרדכי, דהא דהתיר למרוט הנוצות בצואר העופות, היינו משום דע"י הוא מועיל למעשה השחיטה, ושפיר הוי בכלל צורך האדם ותשמישו שהותרו גם לצער בע"ח בהם, אבל בבהמה שהוקדשה ועלול להיות למכשול לבני אדם, אם ינעל הדלת בפניה ויצערה בכך, אין להאדם תועלת בצער זה, רק דשניהם, היינו המכשול שיגרם ממנה וצערה של הבהמה בנעילתה, באים במקום אחד, אבל אין התועלת להאדם גורם הצער.

וקשה דלכאוי סתר בזה הרמב"ן משנתו, דהא נתבאר דס"ל דלא הותר צער בע"ח אלא בתשמישין שהיא עומדת לכך, והך דהקדיש הבהמה לא עדיף מהיכא דהבהמה נושאת כלים דאסור להשאירן עליה כל משך השבת, דלא הוי כדרך עבודתה, וא"כ הכא אמאי הוי בכלל התירא דלצורך האדם. ובאמת דהמרדכי (ע"ז ס"י תשצ"ט) עמד בקושיא זו ואוקי לה למ"ד צער בע"ח דרבנן.

וי"ל בביאור כוונתו, דבכה"ג שהבהמה עומדת למכשול ותקלה לבני אדם לא שייך לאסור למנוע זאת על ידי צער הבהמה, והני בכלל דברים שהם כדרך עבודתה, ואפשר כ"ש מהם, דכיון שאין צער הבע"ח עומד בפני צרכי האדם שנועדה להם, א"כ היכא דהבהמה גופא היא מכשול לבני אדם אין לאסור למנוע זאת אפי במקום שיהא צער לבהמה, דהוי מכלל תשמיש האדם, וכמשנ"ת.

ד) והנה בדעת המרדכי מבואר דלא ס"ל כהך סברא דהרמב"ן, ולהכי כ' דהא דשרי לנעול בפני בהמה שהוקדשה, זהו רק למ"ד צעב"ח דרבנן. ויש להקשות בשיטתו, דהנה בחולין (סי' תר"ד) כתב המרדכי, שנהגו העם למרוט הצואר בעופות שלא יחלידו תחת הנוצה ואע"ג דאיכא צער בע"ח, עכ"ל, ומשמע דליכא אסור צע"ח כשהוא לצורך בני אדם, היינו שתהא שחיטתו באופן טוב יותר. וצ"ע מאי שנא לצער הבהמה כדי למנוע מכשול, דנקט המרדכי דלמ"ד צער בע"ח דאורייתא, לא הותר זאת, וצ"ב.

והנה נחלקו הראשונים בסוגיא דב"מ לב, א לענין חיוב פריקה בחנם במי שבטל ממלאכתו ויש לו הפסד ממון מחמת הפריקה, דדעת הרמב"ן והרא"ש דבכה"ג יכול ליטול שכרו מבעל הבהמה. ודעת הר"ן דכיון שמחויב לפרוק משום צער בעלי חיים, בכלל החיוב אף להפסיד מלאכתו, ולהכי פורק בחנם.

והוסיף דכגון אם נכרי אחד כעס על בהמה ובא לבעליה ורוצה ליתן לו ממון כדי שיתן בידו בהמתו להרוג או לחבול בה, דודאי מה שאירע שיש הרוחה מהריגת וחבלת בע"ח, אי"ז צורך המתיר צער בע"ח. וכן אסור לאחד שמצטער מאד על מיתת אביו להכות את בהמתו, משום איסור דצעב"ח, דעל צורך שהוא אקראי בעלמא לא הותר לצער בע"ח לזה.

ויל"ע בדבריו, דהנה איתא במתני' ע"ז יג, ב דאסור למכור לגוי תרנגול הלבן, משום שלוקחו לצורך ע"ז, אלא קוטע את אצבעו ומוכרו לו, לפי שאין מקריבין חסר לעבודת כוכבים. וצ"ב איך הותר לצער הבע"ח בקטיעת אצבעו, הלא אי"ז צורך שרגילין בו, אלא שנזדמן לו מכירת התרנגול לגוי וא"א לו למוכרו בלא קטיעת האצבע, ולכאורה גם זה הוי בכלל צורך בדרך אקראי בעלמא שכי' האגר"מ שלא הותר בו צער בעלי חיים.

[ובאמת בשבות יעקב (ח"ב סי' קי) עמד בביאור דין זה, וכי לבאר עפ"י התוס' ע"ז יא, א שהקשו אהא דאמרינן עוקרין על המלכים, שחותך ועוקר הגידין שעל פרסות הבהמה שרכב עליה המלך בחייו, ואיך שרי לצער הבע"ח, ות"י וז"ל, וי"ל דשאני כבוד המלך שהוא כבוד לכל ישראל ואתי כבוד דרבים ודחי צער בעלי חיים. ועפ"י ביאר השבו"י דקוטע אצבע התרנגול משום כבוד הקב"ה].

וביותר יש להקי' מד' התרוה"ד שהתיר לחתוך אזני הכלב כדי לייפותן, וכי לא הוי דרך אקראי בעלמא, ומאי שנא בפיטום העגלים כדי שיראה בשרם טוב ומעולה יותר.

ח) והנראה עוד בגדר ההיתר וצער בעלי חיים לצורך ולתועלת האדם, ובהקדם משנת ראשונים ואחרונים בזה, הנה התרוה"ד (שם) בדבריו מש"כ דלצורך האדם ותשמישו מותר לצער בע"ח, כי דלכאוי' יש להקשות מעובדא דר' פנחס בן יאיר

ב

ו) והנה אמרינן בב"ב כ, א דאבר ובשר המדולדלין בבהמה ובחיה המונחין בחלון בית שיש בו טומאה, (כשהבהמה קשורה סמוך לחלון) מהני למעט החלון משיעורו להביא טומאה לבית הסמוך לו, ופריך עלה, דהרי הם עומדים לינטל שיחתוך האבר והבשר וישליכם לכלבים, ומשני כיון דאיכא צער בעלי חיים לא עביד, ע"כ, ויש להקשות דהלא בנתינת הבשר לכלבים יש לבעליהם תועלת וריוח ממון, וא"כ צער הבע"ח בחיתוך זה הוא לתועלת האדם, וא"כ אמאי יש בזה משום איסור צער בע"ח.

ואמנם יתכן דיש מקום לדחות, דהנה הרמ"א שכתב דמותר צעב"ח לצורך האדם, סיים דבריו, ומ"מ העולם נמנעין דהוה אכזריות, ומקורו מתרוה"ד הנז"ל. וא"כ י"ל דלזה כוונת הגמ' כיון דאיכא צער בעלי חיים, היינו מידת אכזריות, ולא קאי איסור צעב"ח. [והראוני שכ"כ ביד הלוי לאב"ד ווצבורג יו"ד סי' קצו], אכן הוא דוחק לפרש כן, דבפשטות משמע דאיירי באיסור צעב"ח, ומבואר דיש איסור צער בע"ח כשיחתוך האיבר כדי ליתן לפני הכלבים. וצ"ב.

ז) והנה באגר"מ (אבה"ע ח"ד סי' צב) דן על פיטום עגלים שמפטמים אותם באופן שמצער אותם, כדי שיעשה מראה בשרם משובח, אבל באמת אין משביחם כלל, וכי האגר"מ דכיון דאין משביחם וליכא הנאה לאדם בזה, ודאי איכא בזה איסור דצער בע"ח, ואע"פ שיש למוכרים ריוח ממון כשנראה בשרם משובח, אי"ז נחשב צורך שהותר לו איסור צער בע"ח, דלא חשיב צורך אלא כגון לשוחטם לאכילה ולעבוד בהם לחרישה ולהובלת משאות וכדומה, אבל לא לצערם בעלמא, ולא הותר אלא צער בדבר שדרכן דאינשי בכך, אבל צער בעלמא לא הותר אפי' אם יגרם ע"ז ריוח לאדם.

עוד יש להוסיף בזה, דהנה התוסי' ע"ז יא, א (שהובא לעיל) הקשו אהא דאמרי' עוקרין על המלכים, איך שרי לצער הבע"ח, ותירצו דשאני כבוד המלך שהוא כבוד לכל ישראל ואתי כבוד רבים ודחי צער בעלי חיים. והק' התפא"י (שם) מאי קשיא להו, ואמאי הוצרכו לתרץ דשרי משום דחיה, הא כל שלצורך האדם אין בו משום צער בעלי חיים.

ט) ואשר נראה הגדר בזה, דהא דשרי לצער בע"ח לצורך האדם ותשמישיו היינו כל היכא דשימוש זה בבע"ח הוא דבר מושכל לייעד בע"ח לצורך אותו הדבר, וכשאפשר והדעת נותנת להעמיד הבהמה ולהפיק ממנה צורך זה, אזי אין צער הבע"ח עומד למנוע שימוש זה.

אבל דבר שאין הדעת נותנת להעמיד הבהמה לאותו הצורך, והוי דרך אקראי ולא דבר מושכל להפיק צורך זה מן הבע"ח, אין היתר לצער הבהמה, ואף אם יגיע אליו ריוח מאותו הצער.

וזהו שביאר התרוה"ד עובדא דרפב"י, דלפי שהזיקם של הכודנייתא חיותא הוי הזיקא דלא שכיחא, אין בזה סברא לצער הבהמה משום חשש שאינו מצוי, וכן מש"כ השבו"י שאין להוציא הורידים לצורך השחיטה, דהוי מילתא דלא שכיחא שיהא נחשב צורך השחיטה, ולא כמו מריטת הנוצות דשכיח הוא להיות צורך השחיטה.

ועפ"י נמצא מקור מפורש לסברת האגר"מ דלצורך וריוח לאדם דרך אקראי בעלמא, כגון פיטום העגלים באופן המצערם ואינם משביחם באמת, שאין זה צורך לבני אדם לתועלת אכילה וכדו', אלא רק כהיכ"ת לרמות עי"ז שהוא בשר טוב יותר, אין נחשב צורך שאפשר להעמיד הבהמה עבורו, וכן ליתן הבהמה להכותה כדי להרויח ממון על כך, או מפני צערו, כל אלו השימושים אין בהם סברא שתהא הבהמה עומדת להם.

שלא אבה ליכנס לביתו של רבי מפני שהיו בו כודנייתא חיותא שמכתם אינה נרפאת, וא"ל רבי לרפב"י עקרנא להו, וקאסר ליה משום צער בעלי חיים, וק' הלא הוא לצורך האדם כדי שלא יזיקו, וכל שלצורך האדם הותר צעב"ח. וכ' התרוה"ד וז"ל, דהתם לא קעבד לתשמישו וליפותו, אלא כדי שלא יזיקו, וההיא הזיקא לא שכיחא כ"כ, דמסתמא רבינו הקדוש לא הוה מגדל מזיק תוך ביתו, כדתניא שלהי פ"ק דב"ק (טו, ב) מנין שלא יגדל אדם כלב וכו' ת"ל ולא תשים דמים בביתך, אלא דרבי פנחס בן יאיר מתוך רוב חסידותו הוה הקפיד. עכ"ל. היינו דלצורך הזיקא דלא שכיח, ורק משום מידת חסידות, לא שרי צער בעלי חיים, ולא חשיב כצורך תשמיש האדם שהותר לו צעב"ח.

עוד מצינו, בשבות יעקב (שם) שנשאל על מה שהיו שלפני השחיטה חותכים את העור ונוטלין ביד הושט וקנה ושוחטין אותן, אחר שהאריך בהלכות שחיטה, כתב השבו"י, ובר מן דין יש עוד חשש איסור משום צער בעלי חיים אם חותך העור תחילה ואח"כ תופס בסימנים, וכ"כ בד"מ (ס"ס כג) בשם האור זרוע דהשוחט עוף אפילו בחול לא ימרוט הנוצות מן הצואר אם אפשר לו לשחוט בלא מריטה, משום צער בעלי חיים, וק"ו שזה הוא צער בעלי חיים.

והוסיף, ואף שלא נעלם ממני מ"ש התרוה"ד וכ"פ הרמ"א דהיכא דיש לו ריוח לא חיישינן לצער בע"ח, נראה לי פשוט דלא קאמר אלא דוקא בדבר המצוי כמו מריטת נוצות וכה"ג, משא"כ מלתא דלא שכיחא ודאי אסור משום צער בעלי חיים.

והוכיח דכן משמע מהאי מעשה דר"פ בן יאיר בפ"ק דחולין דלא התיר לעוקרן משום צער בע"ח, וכפי שעמד התרוה"ד דודאי הוי מילתא דלא שכיחא. (וכיון לזה גם בתפא"י מקואות פ"ב מ"ז דמשום קושיא זו צ"ל דאין נשיכתן מצויה).

ז) פניני פז/ הרב אברהם נח זלצמן, מח"ס 'אדני פז' על סוגיות הש"ס

בס"ד

**הנימוק לירושת הארץ מחמת ההבטחה לאבות,
בכדי שלא יהיה מצב של 'ורם לבבך'**

א.

בפרשה מבואר לכל אורכה, את המערכה הניסית שתהיה לעם ישראל בירושתו את ארץ ישראל. האיך העמים ינגפו לאט בכדי שלא תשלוט חיית השדה בארץ, והאיך הצרעה תסייע במלחמה. ולאחר הירושה של הארץ, שיהיו פירות ותבואה מעולים משאר הארצות, ושתהיה ברכה בצאן ובשדות ובכל דבר שיתעסקו עימו.

אכן לצד כל זאת יש כל הזמן הזהרות שלא לשכוח מי הוא זה שאחראי לכך, שזה הקב"ה, וכפי שמבואר (פ"ט פסוק ד - ז) 'אל תאמר בלבבך בהדף ה' אלקיך אתם מלפניך לאמר בצדקתי הביאני ה' לרשת את הארץ הזאת וגו' לא בצדקתך ובישר לבבך אתה בא לרשת את ארצם וגו' וידעת כי לא בצדקתך ה' אלקיך נתן לך את הארץ הטובה הזאת לרשתה כי עם קשה ערף אתה: זכר אל תשכח את אשר הקצפת את ה' אלקיך במדבר למן היום אשר יצאת מארץ מצרים עד באכם עד המקום הזה ממרים הייתם עם ה'".

והנה הסיבה שהדגיש משה רבינו לומר לעם ישראל שהוא מקבל את הארץ לא בזכות עצמו אלא בזכות ההבטחה שהובטח לאבות, אף על פי שעם ישראל עצמו סבל רבות בכדי להגיע לארץ ישראל, הגלות במדבר, והשהות הקשה מנשוא במצרים, וא"כ היה לו כביכול זכות להיכנס לירש את ארץ ישראל בזכות עצמו. הרי זה משום החשש המבואר פרק ח פסוקים (יב-טו) 'פן תאכל ושבעת וגו' ובקרך וצאנך ירבי ונסף וזהב ירבה לך וכל אשר לך ירבה: ורם לבבך ושכחת את ה' אלקיך'. לפיכך התורה מדגישה שהירושה היא לא בזכות מעשינו אלא בזכות האבות, שנדע שבמידה ואכן יהיה 'רם לבבך', נפסיד את הזכות להיות בארץ ישראל.

ב.

**יש להבין מדוע חמור כ"כ ורם לבבך ושכחת וגו'
סוכ"ס עם ישראל סבל הרבה בשביל ארץ ישראל,
ויש לו זכות בה בפני עצמו**

אכן השאלה שנשאלת היא, שאם זה התנאים לברכה שתהיה בארץ, שלא יהיה ח"ו מעידה קטנה, שמא עדיף שכלל לא תהיה. הרי כשעם ישראל סבל רבות

אמנם הא דתנן דקוטע אצבע תרנגול הלבן כדי למוכרו לגוי, היינו לפי שמכירת התרנגול הוא דבר רגיל אשר הבע"ח עומד לו, ומפני שנתהוה איזה עיכוב מחמת דשמה יטלנו לע"ז, אין צריך להמנע מפני צער הבע"ח, לפי שהבהמה עומדת לצורך זה עבור האדם, ואף שבא בזה צער נוסף, הוי זה בכלל ייעודה של הבהמה, מותר לצערה על צורכי האדם.

וכן יש לבאר מה שהתיר התרוה"ד לחתוך אזני הכלב כדי ליפותו, היינו לפי שהכלב עומד ומיועד לשמש את האדם, וביפוי זה הוא מוסיף על עיקר תשמישיו להאדם, להכי שרי דהוי בכלל תשמישי האדם שמיועד הבע"ח לשמש ולעמוד לפני האדם.

ואשר לפי"ז יש לבאר ד' התוס' בע"ז דהא דעוקרין על המלכים היינו משום דנדחה האיסור צעב"ח מפני כבוד המלך, והקי' התפא"י הא כל שלצורך האדם אין בו משום צעב"ח. ולפימשנ"ת י"ל דנקטו התוס' דהוי דבר שאינו מסתבר שיצערו הבהמות בשביל כבוד המלך, וכמו שמי שמצטער על מתו שאין לו לצער בהמתו עמו, היינו דלבהמה אין רגשות של אבילות, ולצער הבהמה אין בזה דבר מושכל בשביל הפקת תועלת זו מן הבהמה, אלא דמשום כבוד המלך נדחה איסור זה.

י) ומעתה יש לבאר הא דאיתא בב"ב גבי אבר ובשר המדולדלין בבהמה ובחיה דכיון דאיכא צער בעלי חיים אין עשוי שיחתוך האבר והבשר וישליכם לכלבים, [ולכך מהני למעט החלון משיעורו להביא טומאה], וקשה דהלא בנתינת הבשר לכלבים יש לבעליהם תועלת וריוח ממון, וא"כ אמאי יש בזה משום איסור צער בע"ח.

ולהאמור י"ל, דבהמה בחייה אינה עומדת לחיתוך איבריה כדי להאכילו לכלבים, ואין צער הבהמה המתמשך שוה לתועלת המופקת בזה, וצער שאינו מושכל אינו מותר לעשות לבהמה כמשנ"ת.

דבר זה אין ה' מתחייב שבאחרית הימים ארץ ישראל תהיה הכי יפה, אך תהיה הכי רוחנית, ואם אותם מעניין יופי ולא רוחניות אזי שיישאר באפריקה.

ד.

המגורים בארץ ישראל אינם למגורים אלא למטרת התרוממות, והתקרבות לה'

עד"ז אפ"ל התנאים לכניסת ארץ ישראל, ארץ ישראל אינה מיועדת למגורים, אלא מטרתה היא שאנשים הנמצאים בה יוכלו להתחבר יותר טוב לקב"ה, שזה מעלת הארץ 'עיני ה' אלוקיך בה מראשית השנה ועד אחריתה' סגולת הארץ ידועה לכל הדורות, שהדרים בה ונוהגים בה בקדושה וטהרה זוכים לסייעתא דשמיא בגשמיות ורוחניות, ובבריאות הגוף והנפש. אכן שכל זה רק באם אכן נוהגים בה כרצון ה', וזה כאשר יהודי יודע שכל ההצלחות שלו באים מה', והוא כנוע ועניו כלפי הקב"ה.

אכן אם האדם אינו כנוע לקב"ה, והוא אינו נוהג בארץ ישראל במטרה שלשמה היא מיועדת, היינו להתקרב לה', 'ורם לבבו' והוא מתגאה במעשיו ואומר 'כוחי ועוצם ידי עשו לי את החיל' הרי שאין לו זכות לגור בארץ ישראל הקדושה. וכפי שאכן רואים בציבור הכללי שאינה שומר תורה ומצוות שבכל שנה עוברים מהארץ עשרות אלפים ממנו לאירופה או אמריקה, וזאת משום שבמעשיהם אינם זכאים לדור בא"י, והיא פולטת אותם. ולעומתם אלפי משפחות שומרי תורה ומצוות, שרוצים להתחזק ברוחניות באים לגור בארץ ישראל, שא"י מקרבת אותם אליה, ע"מ לסייע בעדם להתקרב לה'.

הקב"ה הבטיח שנגור בארץ ישראל, ולצורך כך היה צורת להזדכך, ומהות הזיכוכ היא 'הכנעה לה' ולקבל את מרותו בכל מצב, ולתת לו לשלוט בנו כפי הבנתו, וזה סיבת הסבל שהיה במצרים שבו עם ישראל עמד בגבורה וקיבל את הדין באהבה, וזה הטעם של שפע הנדיבות שה' נתן לעם ישראל במדבר, שה' כשולט עלינו יעשה בנו כהבנתו, ואנו מאמינים שהכל לטובתינו, וכל זה הכנה להתנהגויותינו בארץ ישראל, ואם יש מי שנוהג אחרת בארץ אכן מפסיק לו השפע.

ההבטחה לירושת הארץ היא בכפוף להתקיימות התנאי 'והייתי להם לאלוקים'

ומעתה אע"פ שהובטח לעם ישראל את ארץ ישראל בגמר עבודתם, אכן זה היה בכפוף לכך שיעבדו את ה', ויתנהגו כעמו. וכמו שנאמר בראשית פרק י"ז, ח 'ונתתי לך ולזרעך אחריו את ארץ מגריך את כל ארץ כנען לאחזת עולם והייתי להם לאלקים', כלומר שמטרת הכניסה לארץ זה בכדי 'והייתי להם לאלקים' אכן אם האדם נוהג בארץ כמי שאין לו אלקים, הרי שלא נאמר בו הזכות לכניסה לארץ, שאומנם עבר את כל התנאים לזכות לירושת הארץ, בכך שהיה במצרים

כ"כ בידעה שהוא יקבל את ארץ ישראל בסוף לא הוגד לו התנאים הללו, שאסור לו להתגאות בעצמו, שאומנם זו מידה מגונה, אכן עד כדי להפסיד את ירושת הארץ המרחק רב.

והנה הנימוק מדוע יפסיד את ירושת הארץ הוא שאם יהיה 'רם לבבך' ממילא 'ושכחת את ה' אלוקיך המוציאך מארץ מצרים וגו' המוליךך במדבר הגדל והנורא נחש וגו' המאכלך מן במדבר אשר לא ידעון אבתיך וגו'.

ולכאורה עם ישראל לא ביקש זאת, כלומר כל הדברים הללו שהוא קיבל הם פועל יוצא שעם ישראל הוכנס במידה מסוימת בעל כורחו למצרים [ראוי היה יקבל לירד למצרים בשלשלות של ברזל וכו'] וסבל שם ייסורים קשים, ולאחר כל הסבל הגדול הזה שבניו שימשו לאבני בניין, וגבו ניתן למכים, ושחה קומתו, מובן שהוא יקבל סיוע לצאת ממקום זה בדרך כבוד, ומדוע דבר שלכאורה מגיע לו כמובן מאליו משמש כטיעון שמחמתו הוא צריך להיזהר כ"כ על התנהגותו בארץ ישראל.

ובאחת, הובטח לעם ישראל את ארץ ישראל, והוא שילם על זה במיטב חייו, במסירות נפש ממש, ועוד לא הרהר אחר מידותיו של הקב"ה במצרים. אזי מדוע הוא צריך להיזהר כ"כ לא לשכוח בכל הצלחה שתהיה לו שיד ה' בכך, ואם ישכח יאבד את ירושתו בארץ, מה החטא הגדול כ"כ שיפסיד מחמת זה את מה שהקריב כ"כ הרבה עבור זה.

ג.

המעלה של ארץ ישראל זה לא הטוב הגשמי אלא הטוב הרוחני

יתכן לומר בזה, כפי שמבואר בסנהדרין שלחד מא"ד עשרת השבטים אינם עתידים לחזור לארץ ישראל, משום שדיברו לשון הרע על ארץ ישראל, ומצינו זאת, שכאשר הגלה סנחריב את האומות, הביא את ישראל לכמה ארצות ואמרו על כולם שארץ ישראל טובה מהם, או שווה להם, וכאשר באו לאפריקה אמרו שהיא טובה פי שנים מארץ ישראל, [עיי' רש"י סנהדרין צד ע"ב].

ולכאורה וכי מחמת שאמרו על מקום שהוא יפה יותר מארץ ישראל, נענשו שלא יחזרו אליה, וכי להגיד על מקום שהוא טוב יותר זה נחשב לומר לשון הרע על ארץ ישראל.

ושמעתי ביאור ע"ז מאת הרה"ג ר' משה ברזובסקי שליט"א, ראש ישיבת סלונים י-ם. שהרי על ארץ ישראל נאמר 'ארץ אשר עיני אלוקיך בא מראשית השנה ועד אחריתה', ודבר זה לא שייך בשום ארץ אחרת, ואם עשרת השבטים אמרו שמקום אחר 'טוב יותר' מארץ ישראל, הרי זה משום שמה שהוא מחפש זה יופי ונוחות, ולא את הרוחניות שיש בארץ, ועל

היינו שהברכה והקללה, הם בדרך שהאדם בוחר, שמי שבחר לחיות את החיים שה' הורה איך לחיות הרי זה בכלל ברכה, שאף אם לא יקבל שכר על כך הרי הדרך שבה בחר היא עצמה הברכה שאין הנאה נשגבת יותר מהנאה רוחנית. ולאידך גיסא מי שהולך בדרך החטאים הרי זה עצמו הקללה, כלומר אף אם נניח שלא יקבל עונש על מעשיו, סוכ"ס עצם החיים שאין בהם מטרת ותכלית, וכל המטרה בהם היא להיות רדוף תאוה כבעל חי, זה הקללה הגדולה ביותר שהאדם יכול להשית על עצמו.

וזה מה שאמר משה רבינו לבני ישראל אחרי שהנהיגם 40 שנה במדבר, ולפני כניסתם לארץ ישראל. לארץ אשר רוח אלוקים שפוכה על בחיריך, ארץ שהנשמה בה היא כינור לשיריך, וארץ אשר עיני ה' אלוקיך בה מראשית השנה ועד אחריתה, שעליהם להבין שהסיבה ללכת על פי הוראות התורה זה לא משום שכר ועונש, אלא משום שעצם החיים שהם על פי התורה זה הברכה הגדולה ביותר שיש, ואילו החיים שאינם ע"פ התורה, הם הקללה בעצמותה אף אם לא יהיה עונש מעשי.

ובמדבר וכו', אכן התנאי היסודי בהתחייבות הוא המטרה הסופית 'והייתי להם לאלוקים', ואם אין מקיים זאת, אזי אין לו זכות להיות בארץ.

(ז) דברים פרק יא, כו-כט

ראה אנכי נתן לפניכם היום ברכה וקללה: את הברכה אשר תשמעו אל מצות ה' אלקיכם אשר אנכי מצוה אתכם היום: והקללה אם לא תשמעו אל מצות ה' אלקיכם וסרתם מן הדרך אשר אנכי מצוה אתכם היום ללכת אחרי אלהים אחרים אשר לא ידעתם:

יש לעיין בלשון הפסוקים, שהרי בפרשת כי תבוא, מבוארים כל הקללות על ישראל באם לא ישמרו את התורה כראוי. ומאידך את הברכות באם ישמרו את המצוות. אכן בפרשה דן, לא מבואר מה הברכות והקללות.

ואפשר לומר שכוונת הפסוק הר"ז למש"כ הרמב"ם בהלכות דעות [פרק ב הלכה א] וז"ל 'חולי הגוף טועמים המר מתוק ומתוק מר, וכו' כך בני אדם שנפשותיהם חולות מתאווים ואוהבים הדעות הרעות ושונאים הדרך הטובה ומתעצלים ללכת בה וכו', ע"כ.

"נחשבה" – הגאון מורנו רבי יחיאל הלוי נוביק שליט"א

עיקר ויסוד האמונה – כח הבחירה

ראה אנכי נתן לפניכם היום ברכה וגו'.

ברבנו בחיי כתב, הנה נתבאר בפסוק זה שהרשות והבחירה בידו של אדם. רצה להדריך עצמו בדרך ישרה או להתיצב על דרך לא טוב, הכל מסור ברצונו והכל תלוי בבחירתו.

הנה למדנו חידוש גדול ונורא מדברי הרבינו בחיי, שיש לאדם כח בחירה, וכל אדם באשר הוא יכול להדריך עצמו בדרך ישרה או להיפך ח"ו. אמנם דקדק רבינו בחיי ואמר, רצה להדריך עצמו בדרך ישרה, וכו' הכל מסור בידו, והכל תלוי בבחירתו... כלומר, להדריך עצמו, והיינו שזה לא קורה ביום אחד, אלא זו תוצאה של הדרכה... ונראה שההדרכה, זהו פשוט לימוד המוסר, שמשפיע הרבה על האדם, ויכול להפוך אותו לטוב יותר, והיינו לשנות את טבעו ממש.

עוד כתב שם רבנו בחיי: ומזה אמר הכתוב (שם ה, כה) מי יתן והיה לבכם זה להם ליראה אותי, למד שאין הקב"ה גוזר על האדם להיות צדיק או רשע עד שיעשה טובה או רעה, אלא הכל מסור בידו.

וכתב להוכיח כן: כי אילו היה הקדוש ב"ה גוזר על האדם להיות צדיק או רשע, או יהיה שום דבר מושכו בעיקר תולדתו, לאחד מהדרכים טוב או רע, איך יצוה הקב"ה אותנו על ידי נביאיו לעשות כך, כיון שהוא מתחילת בריאתו כבר נגזר עליו, או תולדתו תמשכחו לדבר שאי אפשר לזוז ממנו, ומזה מקום היה לכל התורה כולה להפרע מן הרשע, או לשלם לצדיק שכר טוב, וזה עיקר גדול ועצום והוא יסוד האמונה. עד כאן לשון רבינו בחיי.

עיקר גדול ועצום והוא יסוד האמונה. העיקר, כלומר השורש, של האמונה הוא לדעת שיש לאדם בחירה, ובכוחו לבחור בטוב ולמאוס ברע, ולכן הקדוש ברוך הוא נתן לנו את תורתו, והיי עולם נטע בתוכינו, כי אנו בעלי בחירה, ויכולים וחייבים למלא את יעודינו דהיינו לעשות הטוב ולמאוס ברע.

והנה למרות שבה הבחירה היא בידינו, אבל כיצד נדע מהי הדרך נילך בה?

אמנם, כדי לדעת במה לבחור, הייבים אנו להחזיק בעין החיים היא התורה. ועל זה נאמר נר לרגלי דבריך ואור לנתיבותי. כי התורה מאירה הדרך ונותנת את הכיוון. אולם כאשר ידענו כבר הדרך וקיבלנו את הכיוון, עלינו להשתמש בכח הבחירה. ואכן יש ויש לנו כח בחירה.

הישיבה? עילוי עצום שסיים ש"ס עוד בתחילת ימי בחרותו... ולא היה זה לימוד ש"ס מקופיא, אלא בעמל וגיעה עצומים מתוך שליטה במכמנו.

אין הוא בן יחיד בפולין התורנית, כמוהו ישנם עוד רבים וטובים, אדרבה ינסו לדבר איתו בלימוד, האין הוא מבין בטיב חקירותיהם? האם אין לו מה לענות על כל השאלות הבעורות שמציפות את היכל הישיבה בכל סדר, כשטובי המוחות מתפללים ביניהם? לא אחת שומע הוא מהצד את אשר הם אומרים בנושא התורן ויש לו הרבה מה להוסיף, אלא שכיון שלא נתבקש לא הגיב. אם היו נותנים לו את האפשרות יכול היה להוסיף להם כהנה וכהנה.

אם אמנם בני הישיבה הנ"ל אינם סקרנים לדעת מי הוא אותו צורב משונה שחדד לאטמוספירה כה שונה משלו, אנו לעומתם סקרנים מאד לדעת מי הוא אותו בחור מעניין שחיפש לעצמו ישיבה כה שונה מאופיו?

היה זה הבחור ר' אברהם יצחק רוטשטיין, אחד מגדולי העילויים של פולין שלפני השואה, מוח גאוני וחרף מאד לו, עד עתה למד ביחד עם רעהו שמואל שלמה ליינער שנתעלה לשמש בקודש ככ"ק אדמו"ר מראדז'ין זיע"א (נעק"ה בשואה ה"ד) אברהם יצחק רוטשטיין היה עילוי גדול כמוהו, בקי וחרף עצום בכל מכמני הש"ס, מלבד למדנותו הגדולה, ידע את חידושי הגאון בעל החת"ס ז"ע על בורים, כמו את חידושי פנ"י, שו"ת נודע ביהודה וד' חלקי הטור והשו"ע עם נושאי הכלים. וכך יכול היה לערוך ולערום בכל מקום בש"ס תילי תילים של מערכות בנויות להפליא.

יכול היה לצמוח ולגדול כאחד מגדולי גאוניה של פולין, אלא שנתאוה להתבשם באוירה של ארץ ישראל (יתכן מאד שהריח בחושיו החריפים את השואה כפי שרבים הריחו) כשעלה לארץ ישראל חיפש לעצמו מקום מתאים, שמה של ישיבת חברון בעיר חברון הלך למרחקים, ידועה הייתה הישיבה בגדולי הגאונים שהצמיחה עם השנים. כל צורב מבקש דבר ה' רצה למצוא לעצמו מקום בתוככי הישיבה. כיון שכן לא חשב האם חזותו החיצונית מתאימה או לא. התורה שייכת לכל כלל ישראל ואם במקום זה ניתן לצמוח, אם כן זה מקומו.

אך כשהבין כי לא זהו מקומו, גמר אומר בלבו לצאת לירושלים לתור אחרי ישיבה מעולה, בה ימצא כר לעליה וצמיחה. אבל בטרם צאתו מבין כותלי הישיבה החליט כי מותר להפריך את הדעה הקדומה שעיצבו הליטאים כלפי למדני פולין. לא למענו עשה זאת אלא למען כבוד גאוני פולין המושפל.

וקב ביום בהיר ניגש מיזמתו האישית לקבוצת בחורים שהייתה שקועה בתוך סערת ויכוח בהבנת יסוד מסויים בסוגיא, כשזה אומר דרכו בכה, זה בכה, ואין מוצא ברור. לפתע ניגש אליהם הבחור הבלתי מוכר והציע פשט חדש בעניין.

בתחילה רצו הבחורים לנער את הבחור הבלתי קרוא הצידה: מה הנך נכנס לתוך חבורתנו בלא רשות, שפתו החסידית אף היא לא נהירה להם, ברם לאחר מספר רגעים תפסו בתדהמה שהבחור מדבר לעניין. הוא העמיד להם בניין בנוי לתפארת. וכיון שפתח לא סיים, לפתע התגלה בפניהם "כפיר צעיר" ששבילי הש"ס נהירים לו יותר משבילי דארעא, כל סוגיא שעלתה בבית המדרש היה לו בה יד ורגל, הוא הילך בה כזקן ורגיל, ולא עוד אלא שעוך להם מערכות שלמות בכל נושא שעלה.

כעבור ימים מועטים השתנתה תדמיתו מן הקצה אל הקצה. הבחורים החלו לדבוק בו וכששמעו ממנו כי עומד הוא לעזוב את הישיבה החלו להפציר בו להישאר. אך הבחור אברהם יצחק הודיעם בחריפות, כי מבקש הוא למצוא ישיבה בה אין מסתכלים על הקנקן החיצוני אלא תוהים על התוכן.

כשהגיע לירושלים תר עתה אחרי ישיבה שתתאים לאופיו וללבשו, לאחר עיון מעמיק החליט כי ישיבת "מאה שערים" מתאימה לו. מאותו יום דבק בגאון הצדיק רבי זרח ברוורמן זצוק"ל ראש הישיבה, שהיה תלמידו המובהק של מרן השרף מבריסק ז"ע ונעשה תלמידו המובהק. האוירה המיוחדת ששרתה בישיבה מאד תאמה לו ושם מצא את מבוקשו.

עם הגיעו לפרקו דובר בו נכבדות עם נו"ב הצדקנית מרת ברכה בת הגאון הצדיק רבי חזקיהו יוסף קרלינשטיין זצ"ל, שהיה בנו של הגאון רבי דוב צבי קרלינשטיין זצ"ל גאב"ד מעלניק, וראב"ד העדה החרדית. שקידתו בתורה ורוב כישרונותיו הגיעו לאחזי מן הגר"ח זוננפלד זיע"א שרצה לצרפו לאחר פטירת סבו הראב"ד הגר"צ קרלינשטיין זצ"ל לשורות הדיינים. ראוי הוא לכך מצד עצמו וקודם לאחרים. כששמע רבי אברהם יצחק את ההצעה הרתיע כולו, וכי קלה בעיניך מה שהזהירו חכמים "ודאישתמש בתגא חלף"? הוא אינו רוצה לעשות את התורה "קרוזם לחפור בו" חלילה ליהנות מכתרה של תורה.

כל עוד ניתן לו, למד תורה יומם ולילה בלי לתת את הדעת לשאלה הצורבת כל כך ו"כסף מנא לך"? קושיא אלימה שניצבת לה בראש בריש מס' קידושין, כי כשמקדשים אשה צריכים לפעמים לתת את הדעת לקושיא הזאת שלא

בנקל ניתנת לפירוק ו"קִיחָה קִיחָה" משדה עפרון לא היה ביזו, אולם כשמגיעים לדגה של ממיט עצמו באוהלה של תורה הקושיא הזאת אינה מציקה, כמו הרבה קושיאות אחרות, אך כשהתרבו עולליו והעול השתרג על צווארו ו"רחיים על צווארו ועסוק בתורה"!? גמר אומר להתפרנס ממעשה ידיו, אך כמלאכת ארעי כדי הפרנסה ותו לא מידי ואת רוב עיתותיו יקדיש לתורה.

כאיש חכם ובעל תושייה, הבין שאם יתעסק במלאכה דלה שיש בה כדי לחם לחץ ומים במשורה לא תצלה ביזו והקושיא הגדולה "ירק זה מאין הוא חי?" תעמוד במקומה, הוא לא יוכל לשקוד על דלתות התורה באין מפרע, בצער רב עזב את ירושלים עיר התורה והחכמה, "לכפר גלעדי" ששכנה באזור תל אביב. מיון שניחן בחוש מסחרי, פתח מפעל ליצור בגדי ילדים ובדים.

ברם אי אפשר לנהל בית חרושת וללמוד תורה בו זמנית, חייב הוא שותף שיעזור לו לנהל את בית המסחר בשעות בהן הוא לומד תורה. ולא כל אחד יכול להיות איתו שותף, יש לו פרמטרים גבוהים מאד בדיני נאמנות ובניצול הזמן, אך משמים סייעוהו, הוא מצא לו איש כלבבו, את הר"ר ברוך מנדלבוים ז"ל, איש נאמן ובר אוריין, הוא לא רק היה סוחר טוב שמבין איך מנהלים בית מסחר, אלא הרבה מעבר לזה, הוא מבין היטב בלימוד לעומק, ר' אברהם יצחק גאון וחרף מאין כמותו מוצא שניתן ללמוד איתו דף גמרא לעומק "איז דאך געוואלדיג גוט" (אם כך הרי זה הפלא ופלא) שותף טוב לכל מערכת היום. כך נעשתה לה שותפות, בין בחיי עולם הזה ובין בחיי עולם הבא בחברותא.

היה זה רק חלק אחד מסדרי יומו, היו לו קביעות נוספות ביום, כדי להספיק ללמוד את כל התורה. לצורך זה קיבל החלטה "וחוק שם בל יעבור" כשמגיעה לה השעה 2 אחר הצהריים הוא פורש מעסקיו אפילו אם לא הרוויח אגורה שחוקה אחת באותו יום, כדי ללמוד עד לשעה 6 ארבעה שעות רצופות, רגע אחד מהן לא יעדר.

הוא הודיע לשותפו ולבני ביתו: זמן זה קדוש מאד עבורי, מוכן אני להפסיד עבור זה כל הון דעלמא!!!

כדי לחדד את דבריו הוסיף: "אדם כי ימות באהל" נאמר בתורה, ודרשו חז"ל "אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו על דברי תורה" א"כ חשבו עלי כאלו אני מת כל אותן שעות. אם באמת היה כן לא הייתם מטרידים אותי, והייתם מסתדרים גם בלעדך, אם כן מה אכפת לכם שאני חי באותן שעות? חישובו עלי כי אכן אני מת. וכדי שלא יטעו בכוונת דבריו הוסיף והדגיש: בלי סדרי הלימוד הללו למה לי חיים? מעדיף אני למות. עבורי זה "פיקוח נפש" בלי כל תוספות.

כשראו את עוצמת נחישותו הסכימו לדבריו בלא אומר ודברים.

לצורך לימודיו, בנה במפעל חדר מיוחד לכך, הוא מילא אותו עם ספרי קודש, בית מקדש מועט בתוך העסק. ברגע שהשעון הורה על השעה 2 פרש מעסקיו בלי לבדוק אם ניתן הדבר, ברגע זה הוא מת כפשוטו...זמן תחיית המתים נקבע לשעה 6 בערב. איש ממירות חכם ניהל את העסק ביחד עם ר' ברוך מנדלבוים, וכשהוצרכו לחתימת השותף הבכיר רבי אברהם יצחק הושהה הדבר עד לשעה 6.

ומשמים העניקו את הסייעתא דשמיא, שמו הטוב יצא למרחק, עסקיו החלו לפרוח ולהסתעף, מכל קצווי הארץ הגיעו אליו קניינים, הם ראו את הסחורה וטיבה ואת היחס ההגון שהעניקו בעלי המפעל, והסחורה נמכרה, ולא עוד שהמליצו לחבריהם בחום על המקום, וכך יצאה לה שמועה...בכפר גלעדי בתל אביב יש מפעל ליצור בדים בטיב מעולה ביותר.

פשטה השמועה עד למצרים, וכאשר נערכה לה שמחה מלכותית הוצרכו לבדים מיוחדים, הוחלט מטעם בית המלוכה לשלוח מספר סוחרים לארץ ישראל ולבדוק את נכונות השמועה. כשהגיעו לארץ שלחו תיכף טלגרמה לתאם פגישה. ר' אברהם יצחק השיב על כך מענה חיובי, אך התנה איתם תנאי כפול ומכופל, לבוא אליו בשעות הבוקר מוקדמות, כי בין השעות 2 עד 6 פורש הוא ללימודיו ולא ניתן יהיה לסגור איתו את העסקה עד לאחר השעה 6. המברק נוסח בצורה בהירה שאינה משתמעת לשני פנים.

הסוחרים הערביים קראו את המברק וגיחכו, היהודי לא יכתיב לנו את סדר היום, מתי שיהיה נראה לנו לנכון נגיע!

הם גמרו אומר לצאת בשעה סבירה ומתי שיגיעו יגיעו, הם יראו את הסחורה אם היא מתאימה, וכשהעסקה תצטרך להתבצע בעל הבית יגיע לחתום. אין בנמצא "יאהוד" שיאבד ממון בשביל עקרונות, כאלו או אחרים. כשהגיעו למפעל השעה הייתה 2 בדיוק.

ר' ברוך מנדלבוים קיבל את פניהם בסבר פנים יפות. הבדים היפים הוצגו בפניהם. וכשראו את הטיב ואת האיכות החליטו כי הבדים מתאימים לבית המלוכה.

משא ומתן מייגע התנהל על המחירים, עד שהשוו ביניהם. כל שנותר, האישור הסופי לעסקה, אי אפשר לסגור עסקה כזו בלי שחתימתו של רבי אברהם יצחק תתנוסס על גבי החוזה.

ר' ברוך נעץ את עיניו בשעון, מחוגי השעון הראו על השעה 4 נותרו להן שעותיים תמימות עד שיוכלו לקבל את האישור הנכסף.

הסוחרים ביקשו את ר' ברוך לארוז את הסחורה, דרך ארוכה ממתנה להם, הם מוכרחים לצאת לדרך כבר עתה, בשעות הלילה המאוחרות מסתובבים להם מזיקים על שתיים ועל ארבע, אי אפשר להתמהמה דקה נוספת.

ר' ברוך חש מבוכה רבה, מה הוא יאמר להם כעת, שאין סיכוי להוציא את הסחורה עד לשעה 6? הוא לא מוסמך לסגור עסקה בלי שהשותף שלו יחתום על החוזה, ולפני השעה 6 אין על מה לדבר.

הוא החל להסביר להם עד כמה שרק יכל, כי אי אפשר לסגור עסקה בלי חתימת השותף השני, ולפני השעה 6 הוא אינו יוצא מחדרו, עליהם להתאזר בסבלנות עד אז.

הסוחרים בהו בו בתימהון, החדר נמצא בקרבת מקום, צריכים רק קשקוש, יצא נא חוואג'ה איברהים מחדרו לרגע קט, יעשה קשקוש קטן על הדף, זה עניין של שניות. אי אפשר לעכב את המשלחת המלכותית בשל זה.

ר' ברוך חש באוזלת יד. אך יסביר להם כי השותף שלו יצוק מסלע, בעל עקרונות פלדה שלא יזוז מעקרונותיו ויהי מה, גם עם שופל לא יצליחו להמישו מהמקום.

הוא שומע את הסוחרים מתלחשים ביניהם- חחח היאהוד הם בנדיטים גדולים... הם עשו לנו תרגיל כדי להעלות את המחיר.

נעלה לך מעט במחיר, הציעו לר' ברוך, רק תאמר לו להזדרז.

זה לא זה, ענה להם ר' ברוך כולו חיזור, שותפי הוא צדיק גדול ולומד את תורת ה' חמנו קודש, הוא קבע מראש שארבע שעות אלו קודש ללימוד ויהי מה, אי אפשר לשנותו בזה.

אתם עושים מאתנו צחוק? קשקוש על הנייר נחשב בזבוז זמן?! ומה שאנו עומדים ומתמקחים איתך זמן רב כל כך זה לא בזבוז זמן? לך אמור לחוואג'ה היקר שנעלה לו עוד מעט את המחיר, ונסגור את העסקה.

אני לא יכול, זה בלתי אפשרי... ענה ר' ברוך בתנועות ידיים נואשות.

קריצות רבות משמעות ותנועות ידיים עברו ביניהם, הדיאלוג שינה כיוון, בנוסח הישמעאלי, קריצות רמיזות, ולא מעט פנטומימה.

לפתע נעמדו אנשי השיירה ופנו לצאת.

למה אתם יוצאים? לא חבל על כל מה שעשינו כעת? שואל אותם ר' ברוך כולו רועד. כזו עסקה לא עשו עד עתה, הן עתק עלול לרדת לטמיון, אבל הם אפילו לא טרחו להשיבו, הם הפנו לו את כתפיהם ויצאו.

הוא יצא בעקבותיהם וביקשם כמעט בתחינה, חכו רגע אנסה לעשות משהו.

הסוחרים עצרו לרגע נותנים לו קצה חוט להציל את העסקה.

ר' ברוך ניגש לדלת והקיש עליה בעדינות... ר' אברהם יצחק היקר, במטותא מינך רק פעם אחת, הסוחרים אצים לדרכם, אין להם רגע סבלנות נוסף, רק לצאת ולחתום ומיד תחזור לחדך.

קול ניגון התורה נשמע מעבר לדלת, רינה של תורה, אמר אב"י אמר רבא... עדיף יאוש שלא מדעת על פני יאוש כזה מדעת!!

ר' ברוך משווע בתחנונים. ר' אברהם יצחק "נאר איין מאהל" (רק פעם אחת).

כשראה שגם זה לא הולך החליט לגייס את בני הבית, אולי הם יצליחו. הוא רץ בנשימה עצורה אל ביתו של ר' אברהם יצחק וסיפר להם כי היום יכלו לסגור עסקה מיוחדת במינה, הכל מוכן ורק צריכים את החתימה, וכעת אבא נעול בחדרו ואינו מוכן לצאת. ועתה מרחפת סכנה שאם לא יצא לחתום הם יעזבו את המקום בפחי נפש, יש להם די הרבה מתחרים ולא בכל יום "איתרחיש ניסא" לסגור תוך שעותיים עסקה גדולה שניתן להתפרנס ממנה חודשים לא מועטים, ולהגדיל גם את העסק בכמה וכמה מונים.

